

ΚΥΠΡΟΣ 1964

Πάλι χτυπιέται με τὰ ὠκεανόψαρα
—στό ρύγχος της δὲ σβήνει ἡ ἰαχὴ—

μὲς στὴν ἀπόχῃ τῆς Ἑλευθερίας.

Κράτα γερὰ τὴν τρῖαινά σου, τζέντλεμαν.

ΕΛΕΥΘΕΡ. ΧΩΡΙΤΗΣ

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δὲν προσκληθήκαμε, ἔστω καὶ δίπλα στοὺς ἐμπόρους καὶ βιοτέχνες, νὰ ἐκφράσομε· κι ἐμεῖς τὴ γνώμη μας γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ πρὶν ἐπίκαιρα αἰτήματα τῆς τοπικῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Πρόκειται γιὰ τὴν ἴδρυσή Πανεπιστημίου στὴν πόλὴ μας.

Ἡ πολύχρωμη Ἑπιτροπὴ μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες συσκέψεις καὶ τὶς παραστάσεις της στοὺς ἀρμοδίους διατράνωσε τὴν ὀπισθοβουλία καὶ τὴν ἀνεπάρκειά της. Γιατὶ ὀπισθοβουλία; Γιατὶ ἀπλούστατα ἀποκαλύφθηκε ἡ πρόθεσή μιᾶς μερίδος της νὰ καρπωθεῖ τὸ θέμα γιὰ κομματικὴ καπηλεία. Καὶ γιὰτὶ ἀνεπάρκειά; Γιὰ

τὴν ἐτικέτα καὶ τὰ κοιτήρια τοῦ αἰτήματός της. Ἡ ἐτικέτα ἔγραφε Ἰδρυση Τρίτου Πανεπιστημίου — διεκδίκησις ὧμῃ καὶ ἀκαρπῆ πού μᾶς φέρνει σ' ἀντιδικία μὲ τὶς λοιπές περιοχές τῆς χώρας καὶ τὸ Κράτος. Καὶ τὰ κοιτήριά της ἀναχρονιστικὰ ἢ κοντόφθαλμα. Ἀναχρονιστικὰ, γιατί ἀναμνησκάσαμε καὶ πάλι σὺν κατεξοχὴν συστατικὰ τὶς σχολές διαφωτισμοῦ μας, λές καὶ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς λοιπές περιοχές (Κέρκυρα, Λέσβος, Κρήτη) ἔχει παρὰ ῥάδοση Κάφρων. Κοντόφθαλμα, γιατί ἀποβλέπομε στοὺς παράδες τοῦ αὐριανοῦ φοιτητόκοσμου — αὐτὰ τοῦλάχιστον φαντάζονται οἱ μαγαζάτορες τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ θέσις μας, θὰ ρωτήσετε.

Ἐπιζητοῦμε τὸ αἶτημα, ὅταν τεθεῖ σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα κατ' ἂπ' τὴ γενικὴ γραμμὴ γιὰ μιὰ πνευματικὴ ἀποκέντρωσις. Καὶ τότε νὰ προχωρήσωμε ἀνιχνευτικὰ καὶ μὲ περίσκεψη, κατὰ τὶς τοπικὰς συνθῆκες καὶ τὶς πανελλήνιες δυνατότητες. Γνώμονάς μας ἡ οἰκονομία καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτοῦ τοῦ τόπου καὶ κυρίως ἡ δυνατότητα γιὰ ἀπορρόφησις τῶν αὐριανῶν ἐπιστημόνων μας. Καὶ βασικὸς συντελεστής ἡ ἐπ' ἀνδρωσις μὲ τὰ καλύτερα ἀποθεματικὰ στελέχη τῆς ἐπιστημονικῆς μας ἀγορᾶς.

Καὶ πῶς συγγεζωριμένα.

Φανταζόμαστε στήν ἀρχὴ ἔστω καὶ μιὰ σχολὴ πού πρὶν ἂπ' τὴ λειτουργία της θὰ τὴν πλουτίσει μὲ σύγχρονες κτιριακὰς ἐγκαταστάσεις, βιβλιοθῆκες καὶ ἐργαστήρια ἢ ἐγχώρια εὐποιᾶ, ὅταν θ' ἀποφασίσαι νὰ μὴ μείναι προγονόπληκτη λογοκλοπία. Φανταζόμαστε σ' αὐτὴν ἐπιστήμονες κύρους, καὶ εἶναι εὐτυχῶς πολλοὶ πού τοὺς κράτησε περιθωριακοὺς ὁ κομματισμὸς πολλῶν δεκαετιῶν. Ἐπιστήμονες «ἐκτὸς δόξολογίου» φυσικά, πού ἡ σοφία τους θὰ σκεπτεῖ πέρα ἀπ' τὴ γνώσιν, στὴ μόρφωσις προσωποποιήτων. Καὶ ὁ πῶς ἀπαράβατος ὅρος· σχολὴ ἢ σχολές ἀπόλυτα διαφοροποιημένες πρὸς τὶς ὑπάρχουσες. Στραμμένες πρὸς τὰ προβλήματα τοῦ γειτονικοῦ μας Βαλκανικοῦ, ἴσως καὶ τοῦ Δ. Μεσογειακοῦ χώρου.

Τὰ ἄλλα — τὰ περὶ Τρίτου Πανεπιστημίου καὶ τῶν συνάφων — εἶναι προδικασμένοι Δον-Κιχωτισμοί.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ

«Εἰς ἑαυτὸν» ἀπὸ τὸ ἡμερωματάριό του*

Μεταφράζει: ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ

Β΄

Κάθε πρωΐ νὰ λές στὸν ἑαυτό σου: Θὰ βρῶ μπροστά μου τὸν περίεργο, τὸν ἀχάριστο, τὸν ὑπερφίαλο, τὸν πανούργο, τὸ φθονερό, τὸ μονόχρωτο.

“Ὅλα τούτα συμβαίνουν, γιατί ἐκεῖνοι δὲν ξέρουν τί θὰ πεί καλὸ καὶ τί κακό.

Μὰ ἐγὼ ποὺ ἔχω ἀτενίσει τὴ φύση τοῦ καλοῦ σὰν ὠραιότητα καὶ τοῦ κακοῦ σὰν ἀσχήμια, κι εἶδα ὅτι ἡ φύση τοῦ κακὸγνώμου εἶναι συγγενική μου — ὄχι ἀπ’ τὸ ἴδιο σπέρμα ἢ ἀπ’ τὸ ἴδιο αἷμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο νοῦ κι ἀπὸ τὴν ἴδια θεία ρίζα— μήτε μπορεῖ κακὸ νὰ πάθω ἀπὸ κανένα τους — γιατί κανεὶς δὲ θὰ μὲ ντύσει ἐμένα στὴν ἀσχήμια— μήτε μπορῶ καὶ νὰ μισήσω καὶ νὰ τὰ βάλω μὲ συγγενῇ μου.

Γιατί κι οἱ δυὸ πλαστήκαμε γιὰ συνεργάτες: σὰν τὰ πόδια, σὰν τὰ χέρια, σὰν τὰ βλέφαρα, σὰν οἱ σειρὲς τὰ ἐπάνω καὶ τὰ κάτω δόντια.

(*) Δεύτερη Ἐπιλογή)

Λοιπὸν ν' ἀντιδικοῦμε μεταξύ μας εἶναι ἀφύσικο. Κι ἀντιδικία εἶναι ν' ἀγανακτῶ καὶ νὰ τοὺς ἀποστρέφομαι.

Β'2

Ὅλα ὅσα μὲ συνθέτουν εἶναι τοῦτα: σάρκα καὶ πνοὴ καὶ νοῦς ποὺ κυβερνάει.

Ἄσε τὰ βιβλία· μὴ παιδεύεσαι· δὲν εἶναι αὐτό...

Ἀλλὰ σὰ νὰ πεθαίνεις τῶρα δά, περιφρόνησε τὴ σάρκα σου: λάσπη καὶ κόκκαλα καὶ ὑφάδι ἀπὸ νεῦρα καὶ φλέβες, ἓνα δίχτυ ἀπὸ ἀρτηρίες. Ἴδὲς καὶ τὴν πνοή σου τί εἶναι: ἓνας ἄνεμος —κι ὅχι πάντα ὁ ἴδιος, μὰ ποὺ συνεχῶς τὸν βγάζεις καὶ τὸν ξαναρουφᾷς. Τὸ τρίτο λοιπὸν εἶναι ὁ κυβερνήτης νοῦς.

Ἔτσι σκέψου: Εἶσαι γέρος. Μὴν τὸν ἀφήσεις πιά νὰ γίνῃ δοῦλος, ἓνα παιγνίδι στὰ χέρια κάθε μονόχνωτης ροπῆς. Μήτε νὰ χολοσκάει γιὰ τὸ σήμερα ἢ γιὰ τὴ μοῖρα, μήτε νὰ βλέπει τὸ αὔριο μὲ μισὸ μάτι.

Β'4

Θυμήσου πόσον καιρὸ τὸ ἀναβάλλεις, πόσες προθεσμίες πῆρες ἀπ' τοὺς θεοὺς καὶ τίς ἀφήνεις μὲς ἀπ' τὰ χέρια σου.

Μὰ κάποτε ἐπιτέλους πρέπει νὰ τὸ νιώσεις: Ποιοῦ κόσμου εἶσαι μέρος, ποιοῦ στοιχείου, ποὺ τὸν κόσμον κυβερνᾷ, εἶσαι ἀπόρροια! Κι ὅτι σὲ κλείνουν ὀλόγυρά σου τὰ σύνορα τοῦ χρόνου, ποὺ ἂν δὲν τὸν χρησιμοποιοῦσεις, γιὰ νὰ βγεῖς σὲ ξέφωτο, θὰ διαβεῖ καὶ θὰ διαδεῖς καὶ δὲ θὰ μπορεῖς πιά.

Β'6

Ἀτίμασε, ψυχὴ μου, ἀτίμασε τὸν ἑαυτό σου· μὰ γιὰ νὰ τὸν τιμήσεις, δὲ θὰ ἔχεις πιά καιρό. Λίγη ἢ ζωὴ γιὰ τὸν καθένα.

Κι ἐσὺ σχεδὸν τὴν ξόδεψες τὴ δική σου χωρὶς νὰ σέβεσαι τὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ ἀποθέτοντας στὶς ψυχὲς τῶν ἄλλων τὴ δική σου εὐτυχία.

Γ'10

Λοιπὸν ὅλα τ' ἄλλα ξεφορτώσου τα καὶ μονάχα τοῦτα τὰ λίγα φύλαξε καλὰ στὴ μνήμη σου: Καθένας ζεῖ μονάχα τοῦτο τὸ παρόν, τὸ φευγαλέο. Τὰ ἄλλα ἢ τὰ ἔχει ζήσει ἢ τοῦ εἶναι ἄγνωστα. Λίγο εἶναι αὐτὸ ποὶ ζεῖ καθένας καὶ μικρὴ ἢ γωνιὰ τῆς γῆς, ὅπου ζεῖ.

Λίγη κι ἡ πιὸ μεγάλη δόξα ποὺ πίσω του ἀφήνει, σὲ ἀνθρωπάκια ποὺ ἔρχονται καὶ παρέρχονται στὴ στιγμὴ καὶ ποὺ δὲν ξέρουν μήτε τὸν ἑαυτό τους —πόσο μᾶλλον ἓναν ποὺ ἔχει πεθάνει πρὶν ἀπὸ καιρό.

Δ'23

Ὅ,τι σ' ἐσένα ἀρμόζει, ἀρμόζει καὶ σ' ἐμένα, Κόσμε.

Καὶ μήτε πρῶϊμο μήτε ὄψιμο γιὰ μένα, ὅ,τι γιὰ σένα ἔρχεται πάνω στὴν ὥρα.

Γιὰ μένα τὸ κάθε τι εἶναι ὁπῶρα, ποὺ τὸ φέρνουν οἱ ἐποχές σου, ὦ Φύση. Ὅλα ἀπὸ σένα, μὲ σένα ὅλα, σ' ἐσένα.

«Πόλη ἀγαπημένη τοῦ Κέκροπα», ἔλεγε ἐκεῖνος· καὶ δὲ θὰ πεῖς κι ἐσύ: «Πόλη τοῦ Δία ἀγαπημένη»;

Δ'26

Τὰ εἶδες ἐκεῖνα; Ἴδῃς καὶ τοῦτα: Μὴ ταράζεσαι. Γίνου ἀπλός. Σφάλλει κάποιος; Γιὰ λόγου του σφάλλει. Σοῦ 'τυχε κάτι; Ὠραῖα, τὸ κάθε τι ποὺ σὲ βρίσκει σοῦ μέλλονταν καὶ σοῦ ἦτανε γραφτὸ ἀπ' τὴν ἀρχὴ σύμφωνα μὲ ὅλα.

Τὸ σύνολο: μιὰ σύντομη ζωὴ. Κέρδισε τὸ παρὸν μὲ λογισμό καὶ μὲ δικαιοσύνη. Νηφάλιος καὶ μέσα στὴ χαλάρωση.

Δ'34

Πήγαινε μόνος σου καὶ κάθησε δίπλα στὴν Κλωθῶ, τὴ μοῖρα, καὶ βόηθα τὴ νὰ γνέσει —κι ἄς φτιάξει ὅ,τι ἐκείνη θέλει.

Δ'41

«Εἶσαι μιὰ μικρὴ ψυχὴ, ποὺ κουβαλάει ἓνα νεκρό» ἔλεγε ὁ Ἐπίκτητος.

Δ'44

Κάθε τι ποὺ συμβαίνει εἶναι τόσο συνηθισμένο καὶ τόσο γνωριμο, σὰν τὸ τριαντάφυλλο τὴν ἀνοιξὴ κι ἡ ὁπῶρα τὸ καλοκαίρι. Τέτοια κι ἡ ἀρρώστια κι ὁ θάνατος κι ἡ συκοφαντία κι ἡ σκευωρία κι ὅσα τοὺς μωροὺς εὐφραίνουν ἢ ἀπελπίζουν.

Ζ'6

Πόσοι ποὺ τραγούδια γράφτηκαν γι' αὐτοὺς καὶ τῶρα τοὺς ἀφάνισε ἡ Λήθη!

Καὶ πόσοι ποὺ τὰ τραγούδια γράψανε γιὰ κείνους καὶ πῆραν πόδι ἀπὸ καιρό!

Ζ'7

Μὴν τὸ 'χεις γιὰ ντροπὴ νὰ ζητήσεις βοήθεια. Γιατὶ ἔχεις νὰ κάνεις μιὰ δουλειὰ ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ —σὰν στρατιώτης σὲ τειχομαχία.

Τὶ κι ἂν —κουτσὸς ἐσύ— δὲν μπορεῖς μονάχος σου ν' ἀνέβεις στὶς ἐπάλξεις; Μαζὶ μὲ κάποιον ἄλλον τὸ μπορεῖς.

Ζ'17

Εὐδαιμονία σημαίνει καλὸς δαίμων ἢ καλό...

Τὶ δουλειὰ λοιπὸν ἔχεις ἐδῶ, ὦ φαντασία; Φύγε, γιὰ τὸ θεό, ὅπως ἦρθες. Δὲν σὲ χρειάζομαι. Ἦρθες ἀπὸ παλιὰ συνήθεια. Δὲν σοῦ θυμῶνω μονάχα φύγε.

Ζ'20

Ἡ ἔγνια μου ὅλη ἓνα μονάχα: μὴν κάνω κάτι ποὺ ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου δὲν τὸ θέλει, ἢ ποὺ δὲν τὸ θέλει ἔτσι, ἢ ποὺ τῶρα δὲν τὸ θέλει.

Ζ'23

Ἡ φύση τῶν ὅλων πλάθει ἀπ' τὴν κοινὴ οὐσία τοῦ κόσμου, σὰν ἀπὸ κερί, ἓνα ἀλογάκι κι ὕστερα ξαναλιώνει τὸ κερί καὶ φτιάχνει ἓνα κλαδί κι ἀπ' αὐτὸ πάλι ἓνα ἀνθρωπάκι κι ὕστερα κάτι ἄλλο. Καὶ τὸ καθένα γίνεται γιὰ λίγο μόνο.

Καὶ δὲν εἶναι διόλου κακὸ γιὰ ἓνα κουτὶ νὰ διαλυθεῖ, ὅπως δὲν εἶναι καὶ νὰ γίνεῖ.

Ζ'31

Λάμπρυνε τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ ντροπαλοσύνη καὶ μὲ τὴν ἀδιαφορία γιὰ ὅσα βρίσκονται ἀνάμεσα στὴν ἀρετὴ καὶ στὴν κακία.

Ἀγάπα τοὺς ἀνθρώπους· ἀκολούθησε τὸ θεό.

Ἐκεῖνος εἶπε: «Τὰ πάντα ἐπίφαση· ἀλήθεια μόνη τὰ στοιχεῖα».

Ὅμως εἶναι ἀρκετὸ νὰ θυμᾶσαι πὼς εἶναι ἐπίφαση. Καὶ εἶναι πολὺ λίγα πιά.

Ζ'32

Ὁ θάνατος, διάσπορά — ἂν πρόκειται γιὰ στοιχεῖα.

Κι ἂν εἶναι κάτι τὸ ἐνιαῖό, σῆσιμο ἢ ἀλλαγὴ θέσεως.

Η'31

Ἡ αὐλὴ τοῦ Αὐγούστου, γυναῖκα, θυγατέρα, ἀπόγονοι, πρόγονοι, ἀδελφὴ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, δικοὶ καὶ φίλοι, Ἄρειος, Μαικῆνας, γιὰ τροί, ἱερεῖς — ὅλη ἡ Αὐλὴ θάνατος. Ὑστερὰ ἰδὲς καὶ τ' ἄλλα... ὅχι μονάχα τὸ θάνατο τοῦ κάθε ἀνθρώπου: λόγου χάριν τοὺς κατοίκους τῆς Πόμπηας.

Κι ἐκεῖνο ποὺ γράφουν πάνω στὰ μνήματα σκέψου: «Ὁ τελευταῖος ἀπ' τὴ γενιά του»! Τὶ τράβηξαν οἱ πρόγονοί του, γιὰ ν' ἀφήσουν ἓνα διάδοχο, κι ὕστερα ἦρθε ἡ ὥρα κάποιος νὰ γίνεῖ τελευταῖος. Κι ἐδῶ πάλι ὁ θάνατος ὅλης τῆς γενιᾶς.

Η'37

Μὴν κάθεται τῶρα δίπλα στὸ κουφάρι τοῦ Οὐήρου ἢ Πάνθειας ἢ ὁ Πέργαμος; Ἡ μήπως δίπλα στοῦ Ἀδριανοῦ ὁ Χαβρίας ἢ ὁ Διότιμος; Ἀστεῖο!

Μὰ τί κι ἂν κάθονταν· μὴν ἦταν νὰ τὸ νιώσουν; Μὰ τί κι ἂν τὸ νιωθάν· μὴν ἦταν νὰ εὐφρανθοῦν; Μὰ τί κι ἂν εὐφραίνονταν· μὴν ἦταν νὰ γίνουν ἀθάνατοι; Μὴ καὶ δὲν ἦτανε γραφτό τοὺς κι αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους νὰ γίνουν πρῶτα γέροι καὶ γριὲς καὶ κατόπι νὰ πεθάνουν;

Κι ὕστερά τὶ θ' ἀπογίνονταν ἐκεῖνοι, ὅταν αὐτοὶ θὰ ἔχαν πεθάνει;
 "Ὅλα τοῦτα: ἓνα σακκὶ βρώμα καὶ λάσπη.

Σ' 12

"Ἄν εἶχες μιὰ μητρυιὰ καὶ μιὰ μάννα, κι ἐκείνη θὰ τὴν ὑπηρετοῦσες κι ὅμως κάθε τόσο θὰ ξαναγύριζες στὴ μάννα σου.

Τώρα λοιπὸν ἔχεις τὴν Αὐλὴ καὶ τὴ Φιλοσοφία. Ἐδῶ συχνὰ ξαναγύριζε καὶ γαλήνευε κοντὰ της.

"Ἔτσι θὰ μπορεῖς κι ἐσύ νὰ ὑπομένεις ἐκείνη κι ἐκείνη ἐσένα.

Σ' 30

Τὸ νοῦ σου μὴν «ἀποκαίσαρθεῖς», μὴ βαφεῖς! Γίνεται. Φρόντισε λοιπὸν νὰ μείνεις ἀπλός, ἀγαθός, ἀκέραιος, σεμνός κι ἀνεπιτήδευτος, φίλος τοῦ δίκιου, θεοσεβής, καλόκαρδος καὶ στοργικός, δυναμικός μὲς στὸ καθήκον.

Ἀγωνίσου νὰ μείνεις ὅπως σὲ θέλησε ἡ φιλοσοφία. Νὰ σέβεσαι τοὺς θεούς, νὰ σώζεις τοὺς ἀνθρώπους. Σύντομη εἶναι ἡ ζωὴ. Ἕνας ὁ καρπὸς τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας: διάθεση ἀγία καὶ τὰ ἔργα τοῦ Καλοῦ.

Πάντα σὰν μαθητὴς τοῦ Ἀντωνίνου: Τὴν ἐπιμονὴ ἐκείνου σὲ κάθε τι ποὺ γίνεται σύμφωνα μὲ τὸ λόγο: τὴν πραότητα του σὲ κάθε περίσταση, τὴν ἀγιότητα καὶ τὸ ξάστερο πρόσωπό του καὶ τὴ γλυκύτητά του καὶ τὴν πρόθυμιά του γιὰ τὴν κατανόηση τῶν πραγμάτων, χωρὶς κενοδοξίες. Κι ὅπως ἐκεῖνος τίποτε δὲν προσπερνοῦσε, ἂν πρῶτα σωστὰ δὲν τὸ ἔπιανε καὶ δὲν τὸ σκέφτονταν σ' ὅλο τὸ βάθος του· κι ὅπως ἀνέχονταν ἐκεῖνος ὅσους ἄδικα τὸν κατηγοροῦσαν, χωρὶς κι αὐτὸς νὰ τοὺς κατηγορεῖ· κι ὅπως γιὰ τίποτε δὲν βιάζονταν καὶ σπιουνιές δὲν δέχονταν· κι ὅπως σωστὰ ἐκτιμοῦσε ἥθη καὶ πράξεις καὶ δὲν ἦταν μήτε κακόγλωσσος μήτε ψοφοδεής, μήτε καχύποπτος, μήτε σοφιστής· κι ὅπως ἐκείνου πολὺ λίγα τοῦ ἔφταναν (σπίτια, στρωσίδια, φορεσιές, φαγητὰ καὶ ὑπηρετές)· κι ἦταν ἐργατικός καὶ μακρόθυμος καὶ τόσο λιτὸς ποὺ μποροῦσε νὰ μείνει στὴν ἴδια θέση ἀπ' τὸ πρωῒ ὥς τὸ βράδυ, χωρὶς μήτε στὸ μέρος νὰ πᾶει παρὰ μονάχα τὴν ὠρισμένη του ὥρα· κι ὅπως ἐκεῖνος ἀφοσιώνονταν μὲ σιγουριά καὶ σταθερότητα στὶς φιλίες του καὶ δέχονταν νὰ τοῦ ἀντικρούσουν μὲ θάρρος τὶς γνώμες του καὶ χαίρονταν ἂν κάποιος τοῦ δειχνε τὸ καλύτερο· κι ἦταν θεοσεβής χωρὶς δεισιδαιμονίες — ἔτσι κι ἐσύ!

Γιὰ νὰ ἔχεις κι ἐσύ τὴν ἴδιαν ἡσυχὴ συνείδηση, ὅταν ἔρθῃ ἡ τελευταία σου ὥρα — ὅπως ἐκεῖνος.

1' 1

Τάχα θὰ γίνεις καμμιά φορά, ψυχὴ μου, καλὴ κι ἀπλὴ, ἀδίχαστη καὶ γυμνή, πιὸ φανερὴ κι ἀπὸ τὸ σῶμα ποὺ σὲ περιέχει;

Τάχα θὰ γευτεῖς καμμιά φορὰ ἐκείνη τὴ διάθεση ποὺ ἀγαπᾷ καὶ στέργει;

Τάχα θὰ γίνεις καμμιά φορὰ τέτοια ποὺ νὰ νιώθεις γεμάτη, καὶ τίποτε ἄλλο νὰ μὴ ποθεῖς καὶ νὰ μὴ ὀρέγεσαι, μήτε ἔμψυχο μήτε ἄψυχο ποὺ νὰ σὲ κάνει νὰ εὐφρανθεῖς; Κι οὔτε καιρό, γιὰ νὰ χαρεῖς πιὸ πολλά, μήτε τόπο ἄλλο, μήτε χώρα, μήτε κλίμα, μήτε τὴν καλὴ συντροφιά τῶν ἀνθρώπων; Ἔτσι ποὺ νὰ σοῦ φτάνει τὸ σήμερα, ὅπως εἶναι, καὶ νὰ χαίρεσαι ὅσα ἔχεις, καὶ νὰ ἔχεις πείσει τὸν ἑαυτό σου πῶς ὅλα πολὺ καλὰ εἶναι κι ἀπ' τοὺς θεοὺς δοσμένα, κι ὅλα καλὰ θὰ πᾶνε, ὅσα ἐκεῖνοι θέλουν κι ὅσα θὰ δώσουν γιὰ τὴ σωτηρία αὐτοῦ τοῦ τέλειου ζῶου, τοῦ καλοῦ κι ὠραίου, ποὺ τὰ πάντα γεννᾷ, ποὺ συνέχει καὶ περιέχει ὅλα ὅσα διαλύονται, γιὰ νὰ συνθέσει ὕστερα ἄλλα παρόμοια;

Τάχα θὰ γίνεις καμμιά φορὰ τέτοια ποὺ ἀρμονικὰ νὰ ζεῖς μαζὶ μὲ θεοὺς κι ἀνθρώπους καὶ μήτε παράπονο νὰ ἔχεις γι' αὐτούς, μήτε κι αὐτοὶ γιὰ σένα;

Ποιήματα

● ΓΙΑΝΝΗ
Δ Δ Δ Δ Δ

Σάν τόν ξιφία

Κρατήσου—

κρατήσου ακόμα αυτή την άνοιξη

από μένα

κι όχι σάν τὸ χιόνι πὸν 'γινε κατάρραχτης
ἢ σάν τὴν πανοπλία πὸν ἔλιωσε στὴν ἐκστρατεία.

Εἶμαι γλωρὸς ακόμα κ' εἶναι τὰ πλευρά μου

σάν τὰ πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ·

φουσκώνει κάποτε καὶ ταξιδεύει

τόσες μορφές τῆς Κατοχῆς, τώρα παγόβουνα.

Καὶ κάτω ὁ προγραμμαμένος τοῦ βυθοῦ

γυρεῖ πέρασμα σάν τὸν ξιφία.

Μετανάστας 1963

Σὰ ν' ἄρπαξε φωτιά
ἡ ἐλπίδα του.
τώρα γυρίζει σ' ἄγωνα γραμμῇ
σ' ἓνα στερέωμα πού ἀδειάζει,
τ' ἄγρια φωνήεντα τῶν κεραυνῶν
ἀδειάζει τὸν ἡμεροδείχτη του,
κι αὐτὸς στὴ στάχτη τοῦ καιροῦ
—λαγῆνι πού ξεράθηκε—
μὲ μιὰ γυναῖκα ἐρεθισμένη,
σκλάβα στὸ κατώφλι,
σὰ νὰ τῆς ἔκλεψε τὰ στήθη
ὁ περαστικός
μὲ τίςπραμάτειες.

Ὁ νέος σοφιστής.

Ὁ νέος σοφιστής δὲ φάνηκε στὴν ἀγορά,
δὲν ἔμοιαζε τῆς ἱεραποστολῆς·
νύχτα παρέκαμψε τὴν πολιτείαν μας,
χωρὶς τὰ τίμπανα τῆς ματαιοδοξίας.

Κ' ἡμεῖς πού φέραμε νὰ τὸν ἔξυμενίσουμε
πῆλινα ἀγγεῖα καὶ καρποὺς τῆς γῆς
καὶ γελαστοὺς θεοὺς σὲ γαλαζίτη
ἀκόμα καὶ τὰ ζῶα τῆς αὐλῆς
μικροὺς ταράνδους ἵπποποταμάκια,
τὸν εἶδαμε στὴν τελευταία στροφὴ
—σὲ κάθε σπίτι κι ἕνας ἄγγελος—
πέρασε καὶ δὲν ἔσβησε μὲς στὸν καθρέφτη·
πιο πέρα ἔλιωνε ὁ ἐφέστιος γέροντας
αὐτὸς πού δοῦλενε σὲ φύλλα ψευδαργύρου
τὶς προσωπίδες τοῦ θανάτου.

NIGHT CLUB

Μαύρη κυψέλη τὰ μαλλιά
καὶ τ' ἄγουρα κίνηγημένα
μέλη,
στήθη ὡς τὴν ἔξαψη
—«ἀγάπη ἀγάπη μου»—
πικρότερη κ' ἢ μουσικὴ
τρίζει στὰ κόκκαλα.

Χορὸς ἡμιβαρβάρων.

«Χαίρειν»

«Θωμᾶ τῷ ἐκλαμπροτάτῳ Ρωμανίας
χαίρειν».

Ἄ, αὐτὸς ὁ τιποτένιος ὁ Θωμᾶς!
Ἐνίωσε πὺν ἦταν πρόφασις τὸ «χαίρειν»
κι ὅμως κόβει καὶ ράβει ἀπανωπροίκια
τὰ χῶματά μας στοὺς ἀλλοδαποὺς γαμπροὺς.

Τὰ ἔβαλε στὸ σφυρὶ τὰ δεσποτάτα μας.

Ἄ, ἓνα ἀκόμα «χαίρειν» καὶ ξοφλήσαμε.

ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΡΙΔΑΣ

Διήγημα: ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ

Τοῦ ΝΙΚΟΥ ΠΡΟΕΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

... καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Νῶε· τοῦτο τὸ σημεῖον διαθήκης, ἣς διεθέμην ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον πάσης σαρκός, ἣ ἔστιν ἐπὶ γῆς.

Τὸ δωμάτιο εἶναι τοῖχοι καὶ ταβάνι, κάτασπρο σὰ ντυμένο μ' ἄγραφο χαρτὶ καὶ μικρό, μπορεῖς νὰ τὸ περάσεις ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μὲ πέντε βήματα. Ἔχει μονάχα ἓνα παράθυρο ποὺ σὰν εἶναι κλεισμένο, φοβάσαι πῶς δὲ θ' ἀνασάνεις πάνω ἀπὸ δυὸ—τρεῖς φορές, δὲν πιστεύεις τόσο μικρὸς χώρος νὰ ἔχει μέσα του περισσότερον ἀέρα. Ἀκόμα φοβάσαι, ἔτσι ἀκίνητος καθὼς στέκεται ἀνάμεσα στοὺς τοίχους, μὴ μαρμαρώσει καὶ δὲ φτάσει οὔτε μιὰ φορὰ στὰ πλεμόνια σου. Καὶ σοῦ ῥχεται νὰ παίρνεις μιὰν ἐφημερίδα νὰ τὴν κουνᾷς καὶ νὰ τὸν ἀναταράξεις πρὶν γίνῃ στέρια καὶ πεθαμένη μάζα γύρω σου. Ὅμως σήμερα, τούτῃ τὴν ὥρα, ἓνα ρίγος τρέχει μέσα του καὶ τὸν ζωντανεύει· τ' ἀνάλαφρο ἄρωμα ποὺ ἄφησε φεύγοντας ἐκείνη. Ἦρθε κι ἔμεινε δὴ κάπου δυὸ ὥρες. Τὸ δωμάτιο γέμισε γέλια, λόγια κι ἀνάσες γρήγορες. Κι εἶναι μονάχα δυὸ στιγμὲς ποὺ ἔφυγε. Θὰ μπορούσα νὰ πῶ πῶς εἶναι δυὸ μέρες ἢ καὶ δυὸ μῆνες —ἢ νὰ ἔλεγα πῶς δὲν εἶχε ἔρθῃ ποτὲ— ἂν τὸ ἄρωμα δὲν ἔμπαινε συνέχεια, καθὼς ἀνασαίνω, στὸ κορμί μου. Εὐλογημένο γιὰ σήμερα, γιὰ τούτῃ τὴν ὥρα, τὸ μικρὸ δωμάτιο. Ἀργεὶ νὰ σβήσῃ στὸν λιγοστὸν ἀέρα του τ' ἀνάλαφρο κύμα εὐωδιάς ποὺ σαλεύει γύρω μου.

Ἡ ματιά μου πέφτει στὴν ἡμερίδα ποὺ εἶναι πεταγμένη στὸ ντιβάνι. Διαβάζω τὰ μεγάλα γράμματα: «ΚΟΥΡΕΥΣ ΕΞΕΤΕΛΕΣΕ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΝ ΚΛΙΝΙΚΗΣ. ΤΟΝ ΕΘΕΩΡΕΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ ΤΟΥ». Καὶ παρακάτω ἀρχίζουν τὰ μικρὰ ποὺ δὲν τὰ ξεχωρίζω ἀπὸ δῶ· τὰ εἶδα ὅμως πρὶν, ξέρω τὶ λένε. Γιὰ τὸ φόνο ποὺ ἔγινε σήμερα τὸ πρωῒ μέσα στὴν πολιτεία, πλάι σ' ἀστραφτερὰ χτίρια κι αὐτοκίνητα. «... Ὀπλισμένος ἔτσι, μετέβη καὶ ἐνήδρευσε ἐξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱατροῦ... Τὸ θῦμα πληγὲν καιρίως καὶ κατασυντριβέντος τοῦ κρανίου του, κατέπεσε ἀπνουν ἐντὸς δευτερολέπτου... Οἱ προστρέξαντες ἀστυνομικοὶ εὗρον τὸ πτώμα ἐντὸς λίμνης αἵματος...». Ἡ κατακόκκινη κηλίδα φεύγει ἀπὸ τὸ νοῦ μου κι ἀπλώνεται στοὺς κάτασπρους τοίχους. Τοὺς κοιτάζω ξαφνιασμένος, ξεχνάω τὴν ἡμερίδα, ξεχνάω πὼς πρέπει νὰ ᾿ναι αἷμα αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ βλέπω. Χρῶμα στοὺς τοίχους μου! —ἐκεῖ στέκεται ὁ νοῦς μου. Μονάχα ὥσπου νὰ ξεφύγω ἀπ' ὅλ' αὐτά. Κι οἱ τοῖχοι ἀπομένουν πάλι κάτασπροι— εἶν' ἀλήθεια καὶ μὲ κάποιους ξένους ἴσκιους πάνω τους ποὺ τοὺς συνήθισα πιά καὶ δὲν τοὺς βλέπω. Καὶ πρὶν δυὸ στιγμὲς τὸ κόκκινο χρῶμα... Νὰ μποροῦν κι οἱ τοῖχοι μου ν' ἀλλάζουν πρόσωπο;

Πρὶν ἔρθει ἐκεῖνη, διάβαζα. Ἕνα παλιὸ περιοδικό, κάτι γιὰ τόπο πολὺ γνωστὸ μου, μπορῶ νὰ πῶ δικό μου. Τ' ἄφησα στὸ τραπέζι μὲ μισὰ φύλλα ἀπὸ δῶ, μισὰ ἀπὸ κεῖ. Γυρίζοντας τὸ ξαναβρίσκω ὅπως τ' ἄφησα. Παραξελεύομαι ποὺ δὲν τ' ἄγγιξε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔγιναν ἐδῶ μέσα τὶς δυὸ ὥρες. Τὸ κοιτάζω καὶ μοῦ φαίνεται σὰν πτώμα... μὰ ὄχι, ἡ ζωντάνια τοῦ εἶναι ἀλλιώτικη ἀπὸ τὴ δική μου, ἀσάλευτη μαζὶ καὶ ρευστή. Ὅσο γιὰ τὴ σελίδα ποὺ διάβαζα ἔχει μέσα τὴν πολὺ φῶς, θάλασσα καλοκαιριάτικη —κι ἕναν ἴσκιο ἀγαπημένο. Συνεχίζω.

«Περνοῦμε τὸ Πευκάκι, ἀκροτοπιὰ παραθαλάσσια, γραφικὴ, πέφτουμε ἀνάμεσα στὶς ἐλιές, στενεύει ἡ θάλασσα... κι εἶναι ὥρα ἀληθινὰ θαυμαστή, μιὰ ὥρα ὀνείρου. Δὲν ὑπάρχει ἅγιος Σπυρίδωνας πιά! Μιὰ μπόμπα τὸν γκρέμισε, δὲν ἀπομένουν στὸν τόπο του παρὰ λίγες πέτρες χορταριασμένες. Μήτε τὸ καφεενδάκι, ὅπου πέρασε τὴ στερνὴ τοῦ ἀγωνία ὁ Καρυωτάκης, λίγο πρὶν στηρίξει τὸ πιστόλι στὴν ἀπελπισμένη καρδιά του, ὅπου ἔγραψε τὰ τελευταῖα του λόγια. Ὑπάρχει μονάχα τσαρδάκι ποὺ τὸ διαφεντεύει νοικοκύρης ξενοφερμένος:

«—Ἐγὼ δὲν ἔχω πολὺν καιρὸ ἐδῶ πέρα. Ἄν ἔγινε τίποτα, θὰ σᾶς τὸ πεῖ ὁ Λισάτος. Νάτος! Ἐκεῖ πέρα εἶναι ὁ Λισάτος!

«Καὶ μᾶς δείχνει μὲ τὸ δάχτυλο ἕνα θαλασσομάχο τοῦ Στήθενσον: κορμὶ τετράγωνο, γεροδεμένο κι ὀλόστητο, κεφάλι στρογγυλό, βαθειὰ κουρεμένο, προχωρημένα γεράματα... Ὁ Λισάτος εἶναι «πορ-

θμεὺς» τοῦ τόπου ἐκείνου. Μὲ τὸ πέραμά του ἐνώνει τὶς δυὸ στεριές, κατάφυτες, χωρισμένες ἀπὸ στενὴ λουρίδα νεροῦ. Θὰ μπορούσε νὰ τὸν εἶχε περιγράψει ὁ Παπαδιαμάντης. Σὲ καμμιὰ «Ὑπηρετρά», νὰ πούμε. Ἐκεῖνος τὰ θυμάται ὅλα πολὺ καλά...».

«Τ' ἀμάξι ἀλλάζει δρόμο, ἐπιστρέφει ἀνάμεσα στὶς ἐλιές καὶ τὰ κυπαρίσια τὰ λυγερόκορμα. Ἐξω ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο ὑπάρχει πηγάδι. Στέκεται νὰ ποτίσει τ' ἄλογό του ὁ ἀμαξάς. Τὸ φεγγάρι τοῦ Αὐγούστου ἔρχεται νὰ βαθύνει τὴ σιωπὴ τῶν πυκνῶν τάφων. Κάποτε κοιμήθηκε σὲ τοῦτο τὸ χῶμα ὁ Καρυωτάκης».

Καὶ χωρὶς τὴν παράγραφο, θὰ σταματοῦσα. Κάτι μέσα μου ἄρχισε νὰ φωνάζει καὶ νὰ σκεπάζει αὐτὰ ποὺ διάβαζα. Ἀκρογιαλιές, ἡλιοι, Αὐγουστιάτικα φεγγαρόφωτα —κι ὁ ἀγαπημένος ἴσκιος, κι αὐτὸς μαζί, στὸ χαρτί. Κι ἐγὼ ποὺ τὸ διάβαζα ὅλ' αὐτά, ποὺ προσπαθοῦσα νὰ τὰ ρίξω στὴν ψυχὴ μου, ὅπως ρίχνει κανένας πέτρες σὲ ξεροπήγαδο γιὰ νὰ τὸ γεμίσει καὶ νὰ πάψει νὰ ἴναι παγίδα γιὰ τὸν ἀνυποψίαστο περαστικό, καθόμουν μὲ τὸ κορμὶ μισοναρκωμένο σὲ τοῦτο τὸ μικρὸ καὶ κάτασπρο δωμάτιο... Ἐκεῖνες οἱ ἀκρογιαλιές... Οἱ γεμάτες εὐκάλυπτους κι ἐλιές αὐτὲς ποὺ «θαρρεῖς θὰ σμίξουν ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή...». Τὶς ξέρω καλά. Πέρασα πάνω τους πολλὰ καλοκαίρια τῆς νιότης μου. Ἐάπλωσα στὸν ἄμμο καὶ τὸ χορτάρι τους. Τριγύρισα πολλὰ δειλινὰ ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ δέντρα τους τυλιγμένος μὲ πυκνὰ σύννεφα ὀνειροφαντασιᾶς. Ἐπαιξα ὥρες στὴν ἡμερὴ, λιμνίσια πῆς, ἀρμύρα τους. Ἐψαξα κι ἐγὼ γιὰ τ' ἀχνάρια τοῦ πεθαμένου ποιητῆ, μιά, δυό, πολλές φορές. Ὡσπου ἀγάπησα τὸν ἴσκιο του —κι ἔφτασα κάποτε νὰ τὸν νιώθω νὰ σαλεύει κάπου ἀνάμεσα στὰ δέντρα... Καὶ τὼρα... Πάσκισα νὰ τὰ φέρω ὅλ' αὐτὰ σὲ τοῦτο τὸ μικρὸ δωμάτιο ποὺ μήτε γιὰ κεντάφι του δὲ θὰ τὸ ἔλεγε ἓνας «ἄνθρωπος»... Κι αὐτὰ —μπορούσε νὰ γίνει ἀλλιῶς;— δὲ χώρεσαν· πετάχτηκαν μὲ τρομαγμένες φωνές καὶ χτύπησαν τοίχους καὶ ταβάνι σὰν τυφλὰ πούλια. Ὁ ἀγῶνας τους νὰ ξεφύγουν ἀπὸ μένα, νὰ ξεριζωθοῦν ἀπὸ κάθε τὶ δικό μου μὲ γέμισε πόνος. Θέλησα νὰ τὰ βοηθήσω, νὰ γλυτώσουν κι αὐτὰ κι ἐγὼ, μὰ δὲ μπόρεσα. Καὶ, τὸ χειρότερο, ἤξερα πὼς γιὰ ὅλα ἔφταιγα ἐγὼ, ποὺ ἀργόσδην, ὅπως τόσοι ἄλλοι ἄνθρωποι, κλεισμένος σ' ἓνα μικρὸ, κάτασπρο δωμάτιο. Κι ὅταν σὲ λίγο —μπορεῖ ὁ ἀγῶνας τους νὰ ξεφύγουν νὰ ἴκανε τὸ θαῦμα— ἀνάβλεψαν καὶ μὲ ρώτησαν: «Τὶ τὴν ἔκανες τῇ νιότη σου;», ἄδικα τοὺς θύμισα κάμποσες γυναῖκες καὶ τὸ δίχως στροφὲς δρόμο ποὺ χάραξα γιὰ τὴ ζωὴ μου —δίχως τὸ φόβο ν' ἀντικρύσω ὄνειρα καὶ ταραχές. Μὲ κοίταξαν σὰ νὰ μὴ μ' ἄκουσαν. Σὲ λίγο κατάλαβα: δὲν ἦταν πιά τυφλὰ καὶ τρομαγμένα, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ τοὺς ἀποκρίνουμε, ὅπως σὲ κάποιους γνωστοὺς μου, ἂν τύχαινε νὰ

μέ ρωτήσουν τὸ ἴδιο πράμα. Στέκονταν γύρω μου ἀσάλευτα κι ἤρεμα σὰν πλάσματα πέρα ἀπὸ τὴ ζωὴ· καὶ ξαναρώτησαν: «Τὶ τὴν ἔκανες τὴ νιότη σου»; Δὲν ἀποκρίθηκα τούτῃ τῇ φορᾷ, ἔσκυψα μονάχα τὸ κεφάλι μου ἐλπίζοντας νὰ τοὺς ξεφύγω. Γύρισα στὸ περιοδικό, μὰ δὲ μπόρεσα νὰ κοιτάξω γραμμὴ. Μονάχα ξανάφερα τὴν ἐρημιὰ στὸ δωμάτιο. Εἶχαν χαθεῖ, βρίσκοντας φαίνεται χαμένον τὸν κόπο τους, οἱ φωνές ποὺ ρωτοῦσαν. Οἱ τοῖχοι σὰ ν' ἄσπρισαν περισσότερο. Ὁ ἀέρας πῆρε νὰ μαρμαρώνει. Καὶ τότε ἦρθε βασανιστικὴ ἡ ἀνάγκη ἐκείνης. Νὰ 'ταν τὼρα ἐδῶ, μέ τῇ φωνῇ, τὸ γέλιο, τὰ χέρια τῆς... Μπορεῖ νὰ μιλοῦσε πάλι γιὰ ποίηση ἢ γιὰ μπαλέττο —μὰ μπορεῖ καὶ γιὰ τὴ καινούρια μόδα ἢ κάποιο «κατόρθωμα» τοῦ μικροῦ ἀνεψιοῦ τῆς... Δὲ θὰ 'χε ὅμως σημασίᾳ. Θὰ 'ταν ἡ φωνὴ τῆς —κι αὐτὸ ἔφτανε. Ποιὲς ἄλλες φωνές ποὺ ρωτοῦσαν γιὰ πεθαμένα πράματα —τὴ νιότη μας— καὶ ζητοῦσαν τὸ λόγο μποροῦσαν ν' ἀντέξουν στὴ δική τῆς; Γιὰ μένα ἡ φωνὴ τῆς ἦταν σὰ σύνορο κάθε θόρυβου τῆς ζωῆς μέ τὴν ἀπέραντη σιωπὴ ποὺ ξέρουμε πὼς κάπου ὑπάρχει.

Εἶναι ἄδικο ὅμως νὰ λέω πὼς ἐκείνη εἶναι γιὰ μένα μονάχα τοῦτο: ἓνα κάστρο ἀπόρρητο ἀπὸ φωνές ποὺ ρωτᾶνε. Εἶναι κι ἄλλα πολλά, περισσότερο ἀπὸ κάποιο πρωῒ ποὺ μισανοίγοντας τὰ μάτια μου εἶδα γύρω μου ἐχθρούς —τ' ἄσπρο δωμάτιο πάλι, τὴν ἀνάγκη νὰ σηκωθῶ, κάποιες παράμελημένες μικροῦποχρεώσεις μου ποὺ θὰ μ' ἔδρισκαν ἐκείνῃ τῇ μέρᾳ... Εἶχα ξενυχτήσει τὸ περασμένο βράδυ· τὴν ὥρα ποὺ κατάλαβα πὼς ἔπρεπε νὰ ξυπνήσω, νὰ σηκωθῶ, δὲν εἶχα χορτάσει τὸ κρεβάτι. Ἄνοιξα τὰ μάτια μου μέ κάποια δυσκολία. Κι εἶδα τοὺς ἐχθρούς. Θέλησα νὰ τὰ κλείσω πάλι, νὰ μὴ τοὺς βλέπω γιὰ λίγο. Μὰ δὲν τὸ 'κανα —κάτι ἄλλο ἀναπάντεχο τὰ κράτησε ἀνοιχτά. Ἐκείνη. Καθόταν σ' ἓνα σκαμνάκι μέ τὸ κεφάλι τῆς ἀκουμπισμένο σιμὰ στὸ μαξιλάρι μου. Εἶχε ἀποκοιμηθεῖ. Τὸ δωμάτιο γέμισε χαρὰ. Καὶ οἱ φυλάσσοντες ἀπενεκρώθησαν —οἱ ἐχθροί μου. Κι εἶδα τὸν κόσμο μέ πανέρρημη μπορῶ νὰ πῶ συνείδηση. Σὰ νὰ βρισκόμουν πάλι στὴν ἀρχὴ τοῦ ταξιδιοῦ, κάποια στιγμή ποὺ δὲν εἶχε ἔρθει ἀκόμα θὰ πρωτόβλεπα λουλούδι, κύμα, γυναῖκιο χαμόγελο... Εἶχα σωθεῖ γιὰ κεῖνο τὸ πρωῒ —καὶ γιὰ ὅσα ἀκόμα τὸ θυμᾶμαι, καθὼς βρίσκουμαι ἀντίκρου τῆς... Τῆς χάιδεψε τὰ μαλλιά, ἀναστέναξε λαφρυά, ξύπνησε. Χαμογέλασε. «Εἶχες ξεχάσει τὴν πόρτα ξεκλείδωτη», εἶπε «καὶ μπαίνοντας δὲν ἔκανα θόρυβο μὴ σὲ ξυπνήσω... Ἐγείρα λίγο στὸ μαξιλάρι σου... καὶ ξέρεις πόσο εὐκόλα κοιμᾶμαι...». Ἡ συνείδησή μου ξανάβρῆκε σὲ μιὰ στιγμή ὅλα ὅσα εἶχε μαζέψει ἴσαμε τότε. Μαζί, καὶ τὴ σκέψη. Κι ἄρχισα νὰ στοχάζομαι πάνω σ' αὐτὸ ποὺ εἶχε γίνει. Εἶναι πλάσμενη, εἶπα γιὰ τὸ καλὸ. Φεύγει ἀπὸ πάνω τῆς ἀκόμα κι ὅταν αὐτὴ κοιμᾶται.

Μήπως ἓνα συνεφάκι ποὺ ἔρχεται νὰ ζωντανέψει τοὺς σπόρους ξέρει τί κάνει; Καὶ μήπως δὲν ὑπάρχουν πλήθος ἀγαθὲς δυνάμεις τυφλές; Αὐτὰ τὰ «εἰς ὑψηλὸν τόνον» συλλογιζόμουν. Τώρα ὅμως ἀναρωτιέμαι μήπως ἡ ἀλήθεια εἶναι κάτι πολὺ ἀπλό, σὰν ἓνα φύλλο, σὰ μιὰ πνοή ἢ σὰν ὅ,τι ἄλλο καθημερινὸ κι αἰώνιο βρίσκεται μπροστά μας.

Τὴν εἶπα «συνεφάκι», μὲ ρώτησε γελώντας, «τί ἦταν πάλι αὐτό». Δὲν ἤθελα νὰ τῆς πῶ τίποτε γιὰ τοὺς ἐχθροὺς κι ἔτσι δὲν τῆς ἐξήγησα. «Τίποτε», εἶπα μονάχα, «νὰ, ἓνα ὁμορφο πρῶινὸ συνεφάκι...». Ἄνοιξε τὰ χέρια τῆς, μὰ ἦταν ἀργὰ πιά, τὰ ρολόγια προχωροῦσαν, ἔπρεπε νὰ τρέξω κι ἐγὼ, ὅπως τόσοι ἄλλοι ἄνθρωποι, μαζί τους. Πετάντηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ντύθηκα, τὴν πῆρα ἀπὸ τὸ χέρι καὶ βγήκαμε. Πίσω μου τότε πὲς δὲν ἄφηνα τίποτε· δὲν εἶχα ἀκόμα μετρήσει τὸ δωμάτιο, δὲν εἶχε ἔρθει ἡ σημερινὴ μέρα... Δὲ φοβόμουν μήπως δὲ βρῶ ἀέρα ν' ἀνασάνω γυρίζοντας. Τὸ κλείδωνα, ἀνακατευόμουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀγωνιζόμαστε στὴν ἴδια γραμμὴ γιὰ τὸ «πινάκιον» —ἀπ' ὅλ' αὐτὰ δὲν ἔνιωθα τίποτε. Ἦταν κάτι ποὺ δὲν εἶχα συνηθίσει ἀκόμα πολὺ ποὺ νὰ τὸ νιώσω βάρος. Γύριζα τὰ μεσημέρια, κλεινόμουν μέσα του δίχως νὰ κοιτάξω γύρω μου. Ὡσπου ἦρθε τὸ πρῶτο ράγισμα— δὲ θυμάμαι πότε. Καὶ σήμερα τὸ σπάσιμο, ἡ καταστροφή. Σὰ διάβαζα γιὰ τ' ἀκρογιάλια καὶ τὸν ἀγαπημένον ἴσκιό. Καὶ σήμερα μπορεῖ νὰ γίνεи. Καὶ πιά βλέπεις πίσω ἀπὸ τὸ φῶς τὸ σκοτάδι, πίσω ἀπὸ τὴ κίνηση τὸ μαρμάρωμα, νιώθεις πίσω ἀπὸ τὰ γέλια καὶ τὰ τραγούδια τὴ σιωπή. Ὡσπου ν' ἀνοίξει μιὰ χαραμάδα· ὕστερα ὁ κόσμος ἀρχίζει νὰ λυώνει σὰν τὰ παγόβουνα ποὺ τὰ φέρνουν τὰ ρέματα σὲ θάλασσες ζεστές. Αὐτὸ φοβήθηκα τὴ στιγμὴ ποὺ ἀντίκρυσά τὸ δωμάτιο, τὸ μέτρησα. Καὶ δὲ γλύτωσα. Ἐκεῖ ποὺ θυμόμουν τ' ἀκρογιάλια, τὸν ἥλιο, τὰ δέντρα, τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς δίχως τοίχους καὶ ταβάνια, ἦρθε κάποια ξεχασμένη γνώση —ὄχι, δὲν ἦρθε μονάχη τῆς, τὴν τράβηξε ἀπὸ τὸν πεθαμένο καιρὸ τῆς ἓνας διαβολάκος, ἓνας παράξενος, μὲ κορμὶ μεγάλου βατράχου, Μεφιστοφελῆς· ποὺ ἦρθε ὄχι νὰ σώσει, ἀκόμα καὶ γιὰ λίγο, ἀπὸ τὰ γηρατειὰ, παρὰ νὰ βασανίσει, νὰ καταστρέψει, νὰ διαλύσει. Μοῦ θύμισε πρῶτα τὰ κύματα, τὰ φύλλα, τὰ γυναίκια μάγουλα— ὅλη πὲς τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς. Κι ὕστερα μοῦ εἶπε πῶς ἂν πάρεις τὰ χρώματά τους καὶ τ' ἀνακατέψεις, ἂν κάνεις πολτὸ ὅλη τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς. θὰ βγάλεις τοίχους καὶ ταβάνια —κάτασπρους τοίχους καὶ ταβάνια, σὰν αὐτὰ ποὺ κλείνουν τώρα ἐμένα! Χάθηκε πρὶν προφτάσω νὰ ρωτήσω κάτι, πρὶν προφτάσω νὰ πῶ πῶς δὲν πιστεύω νὰ ἔναι κρυμμένο ἄστρο ἢ ζωὴ μας... Δὲν ἄντεξα, ἄνοιξα τὸ παράθυρο καὶ κρεμάστηκα ἔξω...

Κοιτάζω μπροστά μου. Εἶν' ἓνας ξεχασμένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώ-

πους κήπος μ' ἄρρωστημένα φύλλα. Ἐξω ἀπ' αὐτὸν ὁ δρόμος, καινούριος, πλατύς. Τ' αὐτοκίνητα περνᾶνε βιαστικά, σὲ τοῦτο τὸ κομμάτι του δὲν εἶναι πολλὰ γιὰ νὰ δυσκολεύονται. Στ' ἀντικρυνὸ μπαλκόνι μιὰ κοπέλλα μὲ κόκκινη ποδιὰ τινάζει μιὰ χρωματιστὴ κουβέρτα. Ἕνας γέρος ποὺ περνάει στὸ πεζοδρόμιο σηκώνει τὸ κεφάλι του καὶ τὴν κοιτάζει. Περνάει ἓνα γαλάζιο αὐτοκίνητο, ἓνα πράσινο, ἓνα κεραμιδί. Σ' ἄλλο μπαλκόνι βγαίνει μιὰ κυρία μὲ κίτρινη ρόμπα —μὰ τὶ λέω, γιατί τὰ βλέπω ἔτσι τῶρα ποῦ ξέρω; Νὰ τὶ βλέπω ἀληθινά: εἶν' ἓνας ἄσπρος ξεχασμένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κήπος, μ' ἄσπρα ἄρρωστημένα φύλλα, ἔξω ἀπ' αὐτὸν ἓνας ἄσπρος καινούριος δρόμος, στ' ἀντικρυνὸ μπαλκόνι μιὰ ἄσπρη κοπέλλα μ' ἄσπρη ποδιὰ τινάζει μιὰν ἄσπρη κουβέρτα, ἓνας ἄσπρος γέρος ποὺ περνάει στ' ἄσπρο πεζοδρόμιο σηκώνει τ' ἄσπρο κεφάλι του καὶ τὴν κοιτάζει, περνάει ἓνα ἄσπρο αὐτοκίνητο, ἄλλο ἄσπρο αὐτοκίνητο, ἄλλο ἄσπρο αὐτοκίνητο, σ' ἄλλο μπάλκονι βγαίνει μιὰ ἄσπρη κυρία μ' ἄσπρη ρόμπα... ὦ, Κύριε! Περνάει ἓνας ἄσπρος ἄνθρωπος διαβάζοντας μιὰν ἄσπρη ἐφημερίδα —καὶ μπορεῖ τῶρα νὰ κοιτάζει τὶς φωτογραφίες ἀπὸ τὸ πρωινὸ ἔγκλημα... Μὰ νὰ! Αὐτὸ τὸ ξέχασε ὁ διαβολάκος! Τὸ αἷμα! Ξέχασέ πῶς τὸ δυνατότερο χρῶμα τῆς πλάσης εἶναι μέσα μας— κι ἂν τῶρα βγῶ ἔξω, κόψω τὰ χέρια μου καὶ τ' ἀφήσω νὰ τρέξει στὸ πεζοδρόμιο, θὰ μαζευτεῖ γύρω μου κόσμος, θὰ τὸ βλέπει κατακόκκινο, ζεστὸ, δυνατό...

Σουρουπῶνει. Σὲ λίγο θὰ χαθοῦν ὅσα βλέπω, θὰ χαθοῦν κι οἱ ἄσπροι τοῖχοι καὶ μονάχα ὅταν ἀνάψουν τὰ φῶτα θὰ φανοῦν πάλι, μ' ἄλλη πιὰ μορφή. Γυρίζω στὸ τραπέζι, κοιτάζω τὸ περιοδικό, λέω νὰ ξαναβρεθῶ μέσ' ἀπὸ τὶς γραμμές του σὲ κεῖνα τ' ἀκρογιάλια.

«... Τὸ καράβι λοξοδρομοῦσε σὲ καμπύλη ὁλάνοιχτη γιὰ νὰ ξεφύγει τὴ ρήξη, καὶ μέσα στὸ καφετερὸ ἀπομεσήμερο τοῦ Αὐγούστου, μέσα στὸ Ἰόνιο ποὺ ἀστραφτοκοποῦσε μεθυσμένο σὲ γαλήνη μακάρια, σὲ κείνο τὸ φαντασμαγορικὸ ἀσημογάλαζο...» —τὸ σκοτάδι πύκνωσε, μὲ δυσκολία ξεχωρίζω τὰ γράμματα— «ποῦ τὸ κηλίδωναν μὲ τὸ ζωγραφικότερο τρόπο οἱ κόκκινες σιδερένιες σημαδοῦρες, οἱ χαμηλὲς στεριές...». Δὲ βλέπω ἄλλο. Κάθουμαι στὸ μισόφωτο ἀσάλευτος κι ἀφήνω νὰ σβήσουν ἀπὸ τὸ νοῦ μου οἱ εἰκόνες ἡμερα, μὴ πεταχτοῦν πάλι καὶ μὲ ρωτήσουν. Μὰ κι ἂν ρωτήσουν; Τῶρα ξέρω ν' ἀποκριθῶ, δὲ μὲ νοιάζει. «Τὶ τὴν ἔκανα τὴ νιότη μου;». Μὰ τὶ ἄλλο μπορούσα νὰ τὴν κάνω παρὰ νὰ τὴν ἀφήσω νὰ φύγει;».

Μὰ νὰ ρώτησαν αὐτό;

ΓΟΥΪΛΛΙΑΜ ΞΩΝΤΕΝ

Σὰν ἔντονη σοῦ φάνταξε ἡ ἰδέα
νῶλθεις στήν Ἀτλαντίδα
μαντάτα σοῦ ἔφεραν στ' ἀλήθεια
πὼς τὸ Καράβι μόνο τῶν Τρελλῶν
κάμει ἐφέτος τὸ ταξίδι τοῦτο,
(ἄνεμους δυνατοὺς κι ἀφύσικους
προλέγουν) καὶ πὼς γι' αὐτὸ
ἔτοιμος νᾶσαι νὰ φερθεῖς ἀλόγιαστα
νὰ σὲ περάσουν ἔνανε ἀπ' τὰ Παιδιά.
Νὰ φαίνεσαι πὼς ἀγαπᾷς
τὸ δυνατό πιοτί, τ' ἄλογα καὶ τὸ σματᾶ.

Ἄν θίελλες, κι αὐτὸ συχνὰ συμβαίνει,
σὲ κάμουν νὰ ποδίσεις κάποτε
σ' ἓνα παλιὸ τῆς Ἰωνίας λιμάνι,
μίλα μὲ τοὺς ξυπνοὺς Σοφοίς,
ἄντρες ποὺ δείξαν καθαρά
πὼς σὰν τὴν Ἀτλαντίδα γῆ δὲν εἶναι.
Τῇ λογικῇ τους μάθε, μὰ σινάμα γροίκα
ἡ λιγερὰδα τῆς προδίνει
τεράστια μὰ κι ἀπλὴ τὴ θλίψη.
Τὸ δρόμο στήν ἀμφιβολία θὰ μάθεις
ποὺ μονομιᾶς στήν πίστη θὰ σὲ βγάλει.

Ἄν ὕστερα σὲ ρίξει ἡ ἴδια ἡ μοῖρα
στ' ἀπέραντο τῆς Θοράκης ἀκρωτήρι
ὅπου μὲ φωτερὰ δαυλιὰ τὴ νύχτα
γυμνὴ, βαρβαρική, γενιὰ
στοῦ βούκινου τ' ἀχὸ τὸν ἄτσαλο
χορεῖται ξέφρενα
στὴ στέρφα τούτη ἄγρια γῆ τους.

ΑΤΛΑΝΤΙΔΑ

Μετὰφραση: ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΓΓ ΓΕΡΟΝΤΑ

γδύσου καὶ στὸ χορὸ τοὺς σβέλτα ρίζου
γιὰ ἂν δὲ θὰ σοῦ 'ναι μπορετὸ
τὴ Χώρα κείνη νὰ ξεχνᾷς ὁλοτελα
τ' ἀγαπητὸ ταξίδι δὲν θὰ κλείσεις.

Ξανὰ σὰν τύχει κι ἔρθεις
στὴν Καρχηδόνα τὴν ἀνέμελη,
στὴν Κόρινθο,
ἔμπα καὶ σὺ στ' ἀτέλεωτό τοὺς γλέντι
κι ἂν σέ χαμμιά γωνιά μιὰ πρόστυχη
χαϊδεύοντάς σου τὰ μαλλιά σοῦ πεῖ
«Αὐτὴ 'ναι ἡ Ἀτλαντίδα ἀγόρι μου»,
μὲ προσοχὴ κι ὁρμήνεια ἀφουγκράσου
τὴν ἱστορία της·
μιὰ καὶ σὰν δὲ γνωρίσεις
τὸ κάθε καταφύγι πού γυρεύει
καὶ μιὰ πλαστὴ Ἀτλαντίδα νὰ προβάλει,
τὴ γνήσια μέσα σ' ὅλες πῶς θὰ στέρξεις;

Καὶ πῶς σηκώνεις κάποτε, ἄς ποῦμε,
στὴν Ἀτλαντίδα καὶ ἀρχινᾷ
τὸ φοβερὸ στὴν ἐνδοχώρα ἀγῶγι,
δάση χλωμὰ καὶ παγωμένους βάλτους,
καὶ πῶς γοργὰ κάθε σου ἐλπίδα χάνεις.
Ἄν στέκεσαι λησιμονημένος,
γύρω παντοῦ σου ἡ διάλυση

τὸ χιόνι, ἡ πέτρα,
σιωπὴ κι ἀγέρας.
Τότε στὸ νοῦ σου τὴ μεγάλη πράξη
τὸ τωρινό σου ριζικὸ προσκίνα
τὰ βάσανα καὶ τὸ ταξίδι
καὶ τὴν παράξενη ἀναζήτηση.
Σύρε τὰ πόδια σου κι εὐλόγα.
Κι ἀκόμη, ἂν στ' ἀλήθεια φτάσεις
στὸν τελευταῖο ἀπ' ὅλους κεῖθε βράχο,
καὶ σωριαστεῖς κι ἀνήμερος θωρήσεις
τὴν 'Ατλαντίδα κάτω σου νὰ λάμπει,
δική σου θὰ 'ναι τότε ἡ περηφάνεια
ποὺ ἀτένισες τὴ χώρα κείνη
σὲ μιὰ ποιητικὴ ὀπτασία·
εὐχαριστῶ μολόγα
πλάγιασε κι ἀναπάψου,
μιὰ καὶ τὴ λύτρωσή σου τέλος βοήχες.

Νὰ κλαῖν ἀρχίσαν κιόλας.
στὸ σπίτι σου οἱ μικροὶ θεοί·
γύρνα, χαιρέτησέ τους
καὶ γιὰ τὴ θάλασσα ξεκίνα κι ἀρμενίσου
'Αγαπημένε, στὸ καλό· Ἐομῇ μου,
σὺ γοργοτάξιδε θεὲ
κι ἔσεῖς, τέσσεροι νάνοι τῆς Καμπίριας,
φυλάτε τον κι ἀπάνω ξαγρουπνᾶτε.
Κι ἄς δώσει ἡ πιὸ Πανάρχαia Μέρα
νὰ σοῦ χαρίσει σ' ὅλα σου
τὴν ἄφανη στοργή Της
καὶ μὲς στὸ νοῦ νὰ σίγωνε νὰ ρίξει
πιά τῆς Μορφῆς Του ἀνέσπερο τὸ φῶς.

Ὁ πεζογράφος Τζ. Ντ. Σάλιντζερ

Παρουσίαση: ΛΕΙΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΑΡΑΒΙΑ

Ὁ Σάλινγκερ εἶναι οὐσιαστικὰ ἄγνωστος στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ κανένα ἀπὸ τὰ τρία βιβλία ποὺ ἔχει γράψει, «Ὁ Φύλακας τοῦ Χωραφιοῦ», οἱ «Ἐνιὰ Ἱστορίες» καὶ τὸ «Φράννυ καὶ Ζούι», δὲν ἔχει μεταφραστεῖ στὰ Ἑλληνικά.

Γεννήθηκε τὸ 1919 στὴ Νέα Ὑόρκη κι ἔγραφε διηγήματα ἀπὸ παιδὶ σχεδόν. Ἀργότερα γραφτὰ του δημοσιεύονταν συχνὰ σὲ περιοδικὰ, μὰ μόνο τὸ 1955 ἐκδόθηκε τὸ πρῶτο του μυθιστόρημα «Ὁ Φύλακας τοῦ Χωραφιοῦ», ποὺ μέχρι τῶρα ξανατυπώθηκε 20 φορές κι ἔκανε τεράστια αἴσθηση, βάζοντάς τον μαζὶ μὲ τὸν Τρούμαν Καπότε ἐπὶ κεφαλῇ τῆς σύγχρονης Ἀμερικάνικης πεζογραφίας.

Ἕνας κριτικὸς εἶπε ὅτι «Ὁ Φύλακας τοῦ Χωραφιοῦ» εἶναι βιβλίο ποὺ μένει ἀξέχαστο. Ἕνας ἄλλος, ὅτι σ' αὐτὸ ξανάγινε τὸ σπᾶνιο θαῦμα: ἓνα ἀνθρώπινο πλάσμα φτιάχτηκε ἀπὸ μελάνι, χαρτὶ καὶ φάντασία. Ἀρχίζεις νὰ φοβᾶσαι τὴν ἀπογοήτευση ποὺ συνήθως ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ μεγαλόστομες κριτικές. Μονάχα ὅταν τὸ διαβάσεις καταλαβαίνεις πῶς τὰ πιὸ πάνω εἶναι σωστὰ —μὰ λειψά. Γιατὶ δυὸ πράγματα εἶναι ἀδύνατο νὰ κάνεις μ' αὐτὸ: μιὰ σωστὴ περίληψη, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει τίποτα περιττὸ ἢ ἀσήμαντο καὶ μιὰ σωστὴ ἀξιολόγηση, ἀφοῦ ἡ ἀξία του βρίσκεται κυρίως στὴ ζεστὴ ἀνθρώπινη παρουσία ποὺ νιώθεις δίπλα σου διαβάζοντάς το. Παραθέτω τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ πρῶτου προσώπου, τοῦ δεκαεξάχρονου Χόλντεν Κῶλφιλντ: «Γιὰ κεῖνο ποὺ τρελλαίνουμαι ἀληθινά, εἶναι ἓνα βιβλίο ποὺ ἅμα τὸ κλείσεις τελειώνοντας, θάθελες ὁ συγγραφέας ποὺ τ' ὅγραψε νάταν ὁ καλύτερός σου φίλος καὶ νὰ μπορούσες νὰ τοῦ τηλεφωνᾷς ὅποτε τ' ὅχες κέφι». Ἔ, λοιπόν, τελειώνοντας θάθελες νὰ τηλεφωνήσεις στὸν Σάλινγκερ, αὐτὸ εἶν' ὅλο.

Ἡ ἀφήγηση καλύπτει τὶς 48 ὥρες ποὺ ὁ Κῶλφιλντ, ἔχοντας πάρει ἀποβολὴ κι ἀπὸ τοῦτο πάλι τὸ Κολλέγιο, τριγυρνᾷ στὴ μεγάλη

πόλη, τηλεφωνάει άκαρπα σέ παλιούς του φίλους (όχι Σ.Ο.Σ., άπλά καί μόνο άν έχουν κέφι νά πάνε μαζί στόν κινηματογράφο), πασχίζει νά φαίνεται δυό χρόνια πιό μεγάλος γιά νά τοῦ πουλάνε ποτό· στά μπάρ, ζητάει άπό ένα κοριτσόπουλο νά παντρευτοῦν καί νά φύγουν άμέσως μακριά οί δυό τους, («είμαι θεσπάλαβος, σάς λέω: τόλεγα στά σοβαρά!»), κοιμάται σέ πάγκους ύπόγειων σταθμών, παραφυλάει έξω άπ' τό δημοτικό όπου πάει ή μικρή του άδελφή, καίγοντας στόν πυρετό, νά τήσ δώσει τά κομμάτια τής πλάκας που τής είχε αγοράσει Χριστουγεννιάτικο δώρο καί τοῦσπασε.

Λογάριαζε νά μείνει στό σχολειό του άλλες δυό μέρες, ως τīs διακοπές, νά πάει σπίτι του κανονικά κι ύστερα νά τοῦς πεί μέ τρόπο γιά τήν άποβολή, όμως δέν τό άντεξε. Δέν άντεξε τό γέρο καθηγητή που άπολογιέται γιαντί τόν μηδένισε. «Τί θάκανες έσύ στή θέση μου, πές τήν αλήθεια;». Μονομιās γέμισε οίκτο. «Κοιτάξτε, κύριε. Μήν άνησυχήτε γιά μένα. Σοβαρά τό λέω. "Όλα θά πάνε καλά. "Απλώς περνώ μιὰ φάση τώρα δά. "Όλοι περνοῦνε φάσεις, δέν εἶν' έτσι;». "Όμως δέ βάσταγε νά μείνει οὔτ' ένα λεπτό ακόμη στό δωμάτιο τοῦ καθηγητή, κι ἄς ήταν νά τοῦ κόψουν τό κεφάλι.

Φεύγει δυό μέρες νωρίτερα. Δέν άντεξε τόν κορτάκια συμμαθητή που γύρισε άργά τή νύχτα άπό ένα ραντεβού. «Πώς τή λένε;». «Στάσου... "Ε... Τζίν Κάλλαγκερ». «ΤΖΕ·Ι·Ν Κάλλαγκερ. "Ιησού Χριστέ!». "Εμενε σχεδόν δίπλα μας πρόπερσυ τό καλοκαίρι. "Επαιζα ντάμα μαζί τής όλη τήν ώρα». «"Επαιζες τί πράμα μαζί τής όλη τήν ώρα;». «Ντάμα». «Ντάμα, γιά τ' όνομα τοῦ Θεοῦ!». «Ναί, δέν έννοοῦσε νά κουνήσει τοῦς βασιλάδες τής. Ξέρεις τί έκανε; "Αμα έπαιρνε ένα βασιλιά, τόν έβαζε πίσω πίσω καί δέν τόν κούναγε καθόλου». "Αργότερα ρωτά: «Τί έκανες μαζί τής;». «Αυτό είναι επαγγελματικό μυστικό, φίλε». Βρίσκει τότε μιάν άσήμαντη άφορμή καί χυμάει πάνω του. "Ο άλλος είναι δυνατότερος κι υποχωρητικός —ό Κώλφιλντ·μανιασμένος. Δέ στάματά παρὰ μόνο όταν μείνει άναίσθητος σχεδόν, γεμάτος αίματα.

Φεύγει μέσ στή νύχτα. "Ηταν ένα σωρό πράματα, ή φίνα δερμάτινη βαλίτσα του δίπλα στή χαρτονένια τοῦ συγκάτοικου, ό καθηγητής που σκάλιζε στά κρυφά τή μύτη του —δέν άντεξε. Τώρα πώς μέσα στίς επόμενες 48 ώρες, μέ τήν άπλοϊκή, μαθηματικά μόρτικη γλώσσα ενός δεκαεξάχρονου παιδιού άγγίζονται (καί συχνά λύνονται) όλα τά θέματα: παιδική ήλικία, φιλία, φθορά, έρωτας, αίσθητική, θρησκεία, είναι κάτι θαυμαστό κι έντελώς άμετάδοτο, παρὰ μόνο μεταφράζοντας κομμάτια, άν ήταν δυνατόν όλόκληρο τό βιβλίο.

Μέσα στήν περιπλάνησή του χώνεται στό Μουσείο Φυσικής "Ιστορίας όπου πήγαινε συχνά παιδί. Τίποτα δέν έχει κουνήσει άπό τό-

τε: ο Έσκιμωος κάθεται ακόμη πάνω απ' την τρύπα του πάγου ψαρεύοντας, οι Ινδιάνοι με τα κουπιά στο χέρι μέσα στο κανώ, τα πουλιά έτοιμα να πετάξουν κατὰ τὴ δύση. Τὸ μόνο ποὺ ἄλλαξε ἀπὸ φορὰ σὲ φορὰ ποὺ τὸ ἐπισκέπτονταν τὰ παιδιὰ, ἦταν ἐκεῖνα τὰ ἴδια. «Ὁχι ποὺ θάχες μεγαλώσει καὶ πολὺ ἢ κάτι τέτοιο. Δὲν εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς. Μονάχα ποὺ θάσουν ἀλλοιῶτικος, αὐτὸ εἶν' ὅλο. Θὰ φοροῦσες παλτὸ τούτῃ τῇ φορὰ. Ἡ τὸ παιδί ποὺ ἦτανε δίπλα σου στὴ σειρὰ θάχε ἀνεμοβλογιὰ καὶ θάχες καινούριο ταίρι. Ἡ μιὰ ἄλλη δασκάλα θάχε φέρει τὴν τάξη γιὰ τὴ Δεσποινίδα Ἀϊκκλῆτινγκερ. Ἡ θάχες ἀκούσει τὴ μάννα σου καὶ τὸν πατέρα σου νὰ τσακῶνονται ἄγρια μέσα στὸ μπάνιο... Θέλω νὰ πῶ θάσουν κάπως ἀλλοιῶτικος —δὲν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω τί θέλω νὰ πῶ. Μὰ κι ἂν μποροῦσα, δὲν εἶμαι σίγουρος ἂν θάχα κέφι».

Περιπλανιέται ἀκόμα. Θάθελε νὰ καθσῆι σὲ μιὰ θεστή αἴθουσα, μὰ σιχαίνεται τὰ θεάματα. «Πρῶτ' ἀπ' ὅλα σιχαίνουμαι τοὺς ἡθοποιούς. Ποτὲ δὲν παίζουν σὰν ἀληθινοὶ ἄνθρωποι. Μονάχα τὸ νομίζουν. Μερικοὶ ἀπ' τοὺς καλοὺς τὸ καταφέρνουν λιγουλάκι, μὰ ὄχι τόσο ποὺ νὰ χαίρεσαι βλέποντάς τους. Κι ἂν κανένας ἡθοποιὸς εἶναι ἀληθινὰ καλός, φαίνεται πάντα πεντακάθαρα ὅτι τὸ ξέρεي πῶς εἶναι καλὸς κι αὐτὸ τὰ χαλάει ὅλα. Πάρτε τὸν Σέρ Λῶρενς Ὀλίβιε, νὰ ποῦμε. Τὸν εἶδα στὸν Ἀμλετ. Ὁ Ντὶ Μπὶ μᾶς πῆγε, τὴ Φοίβη καὶ μένα. Πρῶτα μᾶς ἔκανε τὸ τραπέζι κι ὕστερα μᾶς πῆγε. Κεῖνος τῶχε κι ὅλας δεῖ κι ὅπως μιλοῦσε γι' αὐτὸ στὸ τραπέζι, δὲν ἔβλεπα τὴν ὥρα νὰ τὸ δῶ καὶ γῶ. Μὰ δὲν εὐχαριστήθηκα πολὺ. Δὲν καταλαβαίνω τί σπουδαῖο βρίσκουν στὸν Λῶρενς Ὀλίβιε, αὐτὸ εἶν' ὅλο. Ἐχει καταπληκτικὴ φωνὴ κι εἶναι καὶ διαολεμένα καλοφτιαγμένος ἄνθρωπος κι εἶναι πολὺ ὁμορφο νὰ τὸν βλέπεις νὰ περπατᾷ ἢ νὰ ξιφομαχεῖ ἢ κάτι τέτοιο, μὰ δὲν ἦτανε καθόλου ὅπως ὁ Ντὶ Μπὶ εἶπε ὅτι ἦταν ὁ Ἀμλετ. Ἐμοιαζε πιὸ πολὺ μὲ στρατηγὸ, παρὰ μ' ἓνα λυπημένο, μαζεμένο ἄνθρωπο».

Κι ἔπειτα μιλώντας γιὰ ἓνα ζευγάρι ἡθοποιῶν: «Μόλις ἓνας ἀπ' αὐτοὺς τέλειωνε μιὰ κουβέντα, ὁ ἄλλος ἔλεγε κάτι πολὺ γρήγορα κολητὰ πίσω ἀπ' αὐτήν. Τάχα πῶς ἦταν σὰν ἀληθινοὶ ἄνθρωποι ποὺ διακόπτουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ τὰ ρέστα. Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι παραέμοιαζαν μὲ ἀνθρώπους ποὺ κουβεντιάζουν καὶ διακόπτουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον».

Ἀργότερα τρυπῶνει κλεφτὰ στὸ σπίτι του νὰ δεῖ τὴν ἀδελφή του, σίγουρος ὅτι οἱ μεγάλοι ἀργοῦν τὶς νύχτες. Κεῖνη ξυπνᾷ ὁμορφα ὁμορφα κι ἀρχίζει νὰ φλυαρεῖ γιὰ ὅλες τὶς σημαντικὲς ἀσημαντότητες τῆς ζωῆς της, ὅταν συλλογιέται πῶς δὲν εἶναι ἀκόμη διακοπὲς καὶ σίγουρα θὰ τὸν ἀπέβαλαν πάλι. «Ὁ μπαμπὰς θὰ σὲ σκοτώσει, θὰ σὲ

σκοτώσει!». Μ' όλους τὰ βάζει, μ' όλους τὰ χαλάει, δὲν ὑπάρχει, τέλος πάντων, κανεὶς ποὺ νὰ τοῦ ἀρέσει; «Πῶς δὲν ὑπάρχει; Βέβαια καὶ ὑπάρχει! Γιατὶ τὸ λὲς αὐτό;». «Πὲς ἓναν!». «Ἕναν; Ἕναν ποὺ νὰ μ' ἀρέσει; Ἐν τάξει!». Ψάχνει γρήγορα. Ζυγιάζει τοὺς δάσκαλους του, τοὺς συμμαθητὲς του. Θᾶλεγε γιὰ τὸν Ντὶ Μπί, τὸ μεγάλο τους ἀδελφό, ἂν δὲν εἶχε πάψει νὰ γράφει βιβλία γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν εἶχε πάει στὸ Χόλλυγουντ νὰ γράφει κεῖνα τὰ παλιοσενάρια. Ἀργεῖ ν' ἀπαντήσῃ. «Βλέπεις; Δὲ βρίσκεις κανέναν!». «Πῶς δὲ βρίσκω; Χιλιάδες. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὸν ἀδελφό μας τὸν Ἄλλι». Ὁ Ἄλλι δὲν πιάνεται, λέει ἐκείνη. Εἶναι πεθαμένος ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια. Ἀρχίζει πάλι νὰ ψάχνει. Τὸ μόνο ποὺ τοῦρχεται στὸ νοῦ εἶναι δυὸ καλόγριες ποὺ συνάντησε στὴν περιπλάνησή του, τὴν περασμένη μέρα, καὶ κρατοῦσαν ὄχι τὴν Ἀγία Γραφή παρὰ ἓνα λογοτεχνικὸ βιβλίο, καὶ πιάνοντας κουβέντα δὲν τὸν ρώτησαν ἂν εἶναι Καθολικός. Εἶχαν μαζί τους ἓνα κουτὶ γιὰ ἔρανο. Σκέφτεται πῶς αὐτὲς δὲ θὰ βάζουν τὰ καλὰ τους ὅπως οἱ γνωστὲς τῆς μητέρας του ὅταν βγαίνουν γιὰ ἔρανο, καὶ δὲ θὰ περιμένουν, ὅπως ἐκείνες, νὰ τὶς παινέσουν οἱ ἐνορίτες γιὰ τὴν ἀγαθοεργία τους. Ὡστόσο εἶναι παλαβὸ νὰ πεῖ στὴ Φοίβη πῶς τοῦ ἀρέσουν δυὸ καλόγριες. Δὲν ἀπαντᾷ. «Τὶ θέλεις νὰ γίνεις, λοιπόν;». Τὸν ρωτᾷ. Κι ἀπ' ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα ποὺ φέρνει στὸ μυαλό του, κανένα δὲ θέλει πραγματικά. Μονάχα, λέει, θᾶθελε νᾶταν φύλακας ἐνὸς χωραφιοῦ ὅπου παίζουνε χιλιάδες παιδιὰ, καὶ νὰ τὰ πρόσεχε μὴν πάνε ἄκρη ἄκρη καὶ γκρεμιστοῦν στὸ βάραθρο ποὺ εἶναι γύρω. «Τὸ ξέρω πῶς εἶναι τρελλό, μὰ εἶναι τὸ μόνο πράγμα ποὺ θᾶθελα ἀληθινὰ νὰ γίνω». Ἡ Φοίβη τὸν μαλώνει, γκρινιάζει. «Ὁ μπαμπὰς θὰ σὲ σκοτώσει, θὰ σὲ σκοτώσει». Ὡμως ἐκεῖνος πήρε κι ὅλας τὴν ἀπόφαση νὰ φύγει. Θὰ δουλέψῃ σὲ κάποια μικρὴ πόλη ὥσπου νὰ μαζέψῃ λίγα λεφτὰ γιὰ τὸ ξεκίνημα, κάνοντας τὸν κωφάλαλο γιὰ νὰ μὴν τοῦ μιλάει κανεὶς. Ὑστερα θὰ πάει σὲ μιὰν ἐρημιὰ νὰ χτίσῃ ἓνα καλύβι —μπορεῖ νὰ πάρῃ καὶ μιὰ γυναίκα ἀργότερα, νὰ κάνουνε παιδιὰ, μὰ δὲ θὰ μιλάνε καθόλου. Ἡ Φοίβη θᾶρχεται νὰ τὸν βλέπῃ ὅποτε θέλῃ. Ἄν τῷ χεὶ κέφι, μπορεῖ νᾶρχεται κι ὁ Ντὶ Μπί, ἀλλὰ ἐκεῖ δὲ θὰ ἐπιτρέπεται νὰ γράφῃ σενάρια, μόνο δικὰ του βιβλία θὰ γράφῃ ὅσο εἶναι ἐκεῖ. Ζητάει ἀπὸ τὴν Φοίβη τὸν κουμπάρά της καὶ κείνη τοῦ τὸν φέρνει, κουβαλώντας μιὰ βαριὰ βαλίτσα. «Θᾶρθω μαζί σου» λέει. Τὴν διώχνει καὶ τὸν ἀκολουθεῖ ἀμίλητη μερικὰ βήματα ξωπίσω. Πιάνει ραγδαία βροχή.

Ἡ ἀφήγηση σταματᾷ ἀπότομα. «Δὲν ἔχω κέφι», λέει, «νὰ σᾶς πῶ γιὰ τίποτ' ἄλλο, πῶς γύρισα τελικὰ στὸ σπίτι καὶ πῶς ἀρρώστησα καὶ τὰ ρέστα». Ὁ ψυχίατρος εἶπε ν' ἀναπαυτεῖ γιὰ λίγο καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα γράφῃ τοῦτο τὸ βιβλίο. «Ὁ Ντὶ Μπί μὲ ρώτη-

σε τὶ γνώμη ἔχω γιὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔγραψα. Δὲν ἤξερα τὶ διαῶλο νὰ πῶ. Ἄν θέλετε νὰ μάθετε τὴν ἀλήθεια, δὲν ξέρω τὶ γνώμη ἔχω γιὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔγραψα. Μετανοιῶνω ποὺ μίλησα γι' αὐτὰ σὲ τόσους ἀνθρώπους. Τὸ μόνο ποὺ ξέρω, τοὺς νοστάλγησα κάπως ὅλους ὅσους μίλησα γι' αὐτούς. Ἀκόμη καὶ τὸν Στάντλέϊτερ καὶ τὸν Ἄκλεϋ, νὰ ποῦμε. Θαρρῶ πὼς νοστάλγησα ἀκόμη καὶ κείνο τὸ θεομπαίχτη τὸ Μωρίς. Εἶναι ἀστεῖο. Μὴ λέτε τίποτα ποτὲ σὲ κανέναν. Ἄν μιλήσετε, ἀρχίζετε νὰ τοὺς νοσταλγῆτε ὅλους».

Ἐδῶ τελειώνει ὁ «Φύλακας τοῦ Χωραφιοῦ», θυμίζοντας τὶς στερνὲς λέξεις ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ τοῦ Ἀριστοτέλη: «δι' ἐλέου καὶ φόβου περραίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν».

Ὁ φύλακας τοῦ χωραφιοῦ

Μετὰφραση: ΛΕΙΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΑΡΑΒΙΑ

Τὸ ζήτημα εἶναι πὼς δὲν μποροῦσα νὰ σκεφτῶ ἓνα δωμάτιο ἢ ἓνα σπίτι ἢ τίποτ' ἄλλο γιὰ νὰ περιγράψω, ὅπως μοῦπε ὁ Στράντλέϊτερ ὅτι ἔπρεπε νὰ κάνει. Κι ἔτσι κι ἀλλοιῶς δὲν τρελλαίνομαι γιὰ περιγραφὲς δωματίων καὶ σπιτιῶν. Λοιπὸν νὰ τὶ ἔκανα, ἔγραψα γιὰ τὸ γάντι τοῦ μπέϊζμπὸλ τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ Ἄλλι. Ἦταν πολὺ περιγραφικὸ θέμα. Ἀληθινὰ ἦταν. Ὁ ἀδελφός μου ὁ Ἄλλι εἶχε αὐτὸ τὸ ἀριστερὸ γάντι παίκτη. Ἦταν ἀριστερόχειρας. Ἐκεῖνο ποὺ ἦταν ὁμῶς περιγραφικὸ γύρω ἀπ' αὐτὸ, ἦταν ποὺ εἶχε ποιήματα γραμμένα πάνω σ' ὅλα τὰ δάχτυλα καὶ στὴν τσέπη καὶ παντοῦ. Μὲ πράσινο μελάνι. Τᾶγραφε πάνω του γιὰ ν' ἄχει κάτι νὰ διαβάζει ὅταν ἦταν στὸ γήπεδο καὶ κανένας δὲν ἔρριχνε πᾶσσα. Τώρα ἔχει πεθάνει. Ἐπαθε λευχαιμία καὶ πέθανε ὅταν εἴμαστε στὸ Μέϊν, στὶς 18 Ἰουλίου 1946. Θὰ σᾶς ἄρεσε. Ἦταν δυὸ χρόνια μικρότερος ἀπὸ μένα, ἀλλὰ ἦταν κάπου πενήντα φορὲς πιὸ ἔξυπνος. Ἦταν τρομερὰ ἔξυπνος. Οἱ δάσκαλοί του γράφαν ὅλη τὴν ὥρα γράμματα στὴ μητέρα μου, καὶ τῆς ἔλεγαν τὶ χαρὰ τους ἦταν νὰ ἔχουν ἓνα παιδὶ σὰν τὸν Ἄλλι στὴν τάξη τους. Καὶ δὲν ἔλεγαν σαχλοκομπλιμέντα. Τὸ πίστευαν στ' ἀληθινά. Μὰ δὲν

ήταν μονάχα ο πιο έξυπνος στην οικογένεια. Ήταν κι ο καλύτερος, σε χίλια πράγματα. Ποτέ δεν θύμωνε με κανέναν. Λένε πώς οι κοκκινομάλληδες θυμώνουν εύκολα, όμως ο Άλλι δὲ θύμωνε ποτέ του, κι είχε κατακόκκινα μαλλιά. Θα σὰς πῶ τί είδους κόκκινα μαλλιά είχε. Ἀρχίσα νὰ παίζω γκόλφ όταν είμουνα μόλις δέκα χρονῶ. Θυμάμαι μιὰ φορά, τὸ καλοκαίρι πού είμουνα περίπου δώδεκα, καὶ προπονιόμουνα κι είχα τὴν ἐντύπωση πὼς ἂν γυρίσω ξαφνικά, θα δῶ τὸν Άλλι. Κι ἔτσι γύρισα, καὶ βέβαια, καθόταν πάνω στὸ ποδήλατό του ἔξω ἀπ' τὸ φράχτη, ἦταν ἕνας φράχτης πὺ περιστοίχιζε τὸ γήπεδο— καὶ καθόταν ἐκεῖ, κάπου ἑκατὸν πενήντα μέτρα πίσω μου καὶ μὲ κοίταζε πὺ προπονιόμουν. Νὰ τί είδους κόκκινα μαλλιά είχε. Θέ μου, τί καλὸ παιδί πὺ ἦταν! Ὁμῶς συνήθιζε νὰ γελά τόσο δυνατὰ μὲ κάτι πὺ συλλογιζόταν τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ, πὺ κόντευε νὰ πέσει ἀπ' τὴν καρέκλα του. Είμουνα μόλις δεκατρίω χρονῶ, καὶ θέλανε νὰ μὺ κάνουν ψυχάνάλυση καὶ τὰ τέτοια, γιατί ἔσπασα ὅλα τὰ τζάμια τοῦ γκαράζ. Δὲν τοὺς ρίχνω ἄδικο. Ἀληθινὰ δὲν τοὺς ρίχνω. Κοιμήθηκα στὸ γκαράζ τὴ νύχτα πὺ πέθανε, κι ἔσπασα ὅλα τὰ δόλια τὰ παράθυρα μὲ τὴ γροθιά μου, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ είμουνα διαολισμένος. Προσπάθησα ἀκόμα καὶ νὰ σπάσω ὅλα τὰ παράθυρα τοῦ στεῖσον βάγκον πούχαμε. κείνο τὸ καλοκαίρι, ἀλλὰ τὸ χέρι μου είχε πιά σπάσει καὶ τὰ τέτοια, κι ἔτσι δὲν μπόρεσα νὰ τὸ κάνω. Ήταν ἡλίθιο, τὸ παραδέχομαι, ἀλλὰ οὔτε τὸ κατάλαβα ὅτι τῶκανα, καὶ σεις δὲν ξέρατε τὸν Άλλι. Τὸ χέρι μου ἀκόμη μὲ πονάει πότε πότε, ὅταν βρέχει καὶ τὰ τέτοια, καὶ δὲν μπορῶ πιά νὰ τὸ κάνω ἀληθινὴ γροθιά—σφιχτὴ, θέλω νὰ πῶ— ἀλλὰ ἔξω ἀπ' αὐτὸ δὲ μὲ νοιάζει καὶ πολὺ. Θέλω νὰ πῶ, δὲν πρόκειται, κι ἔτσι κι ἄλλοιῶς, νὰ γίνω κανένας χειρουργὸς ἢ βιολιστὴς ἢ τίποτα τέτοιο.

Τέλος πάντων, γύρῶ ἀπ' αὐτὸ ἔγραψα τὴν ἐκθεση τοῦ Στράντλέϊτερ. Γύρῶ ἀπ' τὸ γάντι τοῦ μπείζμπόλ τοῦ Άλλι. Ἔτυχε νὰ τῶχω μαζί μου, στὴ βαλίτσα μου, κι ἔτσι τῶδγαλα κι ἀντέγραψα τὰ ποιήματα πὺχε γράψει ἐπάνω του. Τὸ μόνο πὺ χρειάστηκε νὰ κάνω, ἦταν ν' ἀλλάξω τ' ὄνομα τοῦ Άλλι, γιὰ νὰ μὴν καταλάβει κανεὶς πὼς ἦταν δικὸς μου ἀδελφὸς κι ὄχι τοῦ Στράντλέϊτερ. Δὲ μὲ πολυενθουσίαζε πὺ τῶκανα, μὰ δὲν μπορούσα νὰ σκεφθῶ τίποτ' ἄλλο περιγραφικό. Κι ἔπειτα, σὰ νὰ μὺ ἄρεσε κάπως νὰ γράφω γι' αὐτό. Ἔκανα περίπου μιὰν ὥρα, γιατί ἀναγκάστηκα νὰ χρησιμοποιήσω τὴ διαολογραφμηχανὴ τοῦ Στάντλέϊτερ, καὶ μὺ πηδούσε ὅλη τὴν ὥρα. Ὁ λόγος πὺ δὲ χρησιμοποίησα τὴ δικιά μου, ἦταν γιατί τὴν είχα δανείσει σὲ κάποιον στὴν ἄκρη τοῦ διαδρόμου.

Συνείδηση χειμώνα

Είπες· ή μνήμη του ήλιου δεν είναι ήλιος
κι όσο να συνηθίζω κρυώνω.

Τὰ μάτια τῶν νεκρῶν ἀνθρώπων ἠσύχασαν
μέσ στην ἀνησυχία τοῦ ἀπροσδόκητου.

κι ἐμεῖς μετροῦμε ἀκόμα τὶς ἀναμνήσεις μας
καὶ τὰ τρυφερά ὄνειρα ποὺ τὰ μάρανε ἡ δύναμη τοῦ καιροῦ.

Παραμέρισε ἀπὸ τὸν ἄνεμο πιά·

λυγίζουν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ξεριζώθηκαν ἀκόμη.

Παραμέρισε ἀπὸ τὴν ὀργή σου.

Ἀλλὰ ἐγὼ εἶχα μιὰ μεγάλη χαρὰ κι ἓνα παράθυρο ἀνατολικό.

Δὲν εἶναι ἐγωῖσμός ἡ εὐτυχία·

Ἦρθαν χρόνια δίσεκτα, χειμῶνες κι ὀρφάνια.

Δὲν εἶναι ἐγωῖσμός ἡ εὐτυχία,

ἡ δυστυχία μ' ἤρρεν ἀπροετοίμαστο. Αὐτό.

Κι εἶπες πάλι· γλύτωσε ἀπὸ τὴ μνήμη τοῦ ἡλιου,
πεθαίνουν τὸ χειμῶνα ὅσοι ἐμπιστεύθηκαν τὸν ἥλιο.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουμε Ἰδιωτικά,

ὅλοι ἀγαποῦμε τὸ σκοτάδι γιατί μᾶς ὁμοιώνει.

Σᾶς ἀρέσει τὸ ἀναμμένο παραγῶνι;

Ἡ φωτιά εἶναι τεχνητὴ ἐλπίδα, χειροποίητη.

Δὲν εἶναι ἐγωῖσμός ὁ ἥλιος.

Ὁ ἥλιος εἶναι σκληρὸς σὰν ζωή.

Γλύτωσαν ἐκεῖνοι ποὺ συνήθισαν

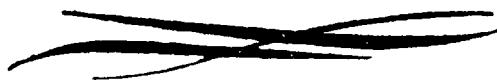
μὲ μιὰ σωτηρία ἀβάστακτη. Καημός...

“Άλλο τραγούδι

“Όπως όταν
σέ κρατούσα τὰ μεσημέρια κι ἐσὺ ξεχνοῦσες
γιατὶ τὰ χέρια εἶναι μνήμη ἀδύνατη
κι ἐγὼ φοβόμουνά τὴν ξενητεῖά πὺν σέ πῆρε
καὶ ζήλευα τὸν ὕπνο τοῦ κορμιοῦ σου
πὺν σέ ρουφοῦσε σὲ πράσινα ὄνειρα καὶ καλάμια,
ἔτσι καὶ τώρα
πὺν βρίσκεσαι στὴ γῶρα τῶν λωτῶν
φοβοῦμαι μήπως χαθοῦν τὰ μάτια σου σὲ ξένους καθρέφτες,
πὺν ὡστόσο ἔχουν εἰδῶλα ἀληθινά,
ἀφοῦ πάντοτε ζοῦμε στὴν ἐπίδραση
ὅσων ξεχάσαμε.

Ὁ δρόμος μας εἶναι ὁ δρόμος τοῦ νεροῦ
πὺν περνᾷ τὰ δάκτυλα καὶ τὸ στῆθος σου
καὶ σέ φέρνει στὰ ταξίδια καὶ τὴ θάλασσα,
ἀλλὰ τὰ χρόνια πὺν σέ περίμενα στοίχιωσαν
γιατὶ ὁ χρόνος κουράζει τὴν ἐλπίδα
καὶ ἡ ἀπόσταση πλαταίνει τὸ χωρισμό.

Ὅσο νὰ σέ πλησιάζουμε μακραίνεις
κι ὅταν σ’ ἀγγίξω οἱ παλάμες μου ἀδειάζουν,
τέσσερα χρόνια τώρα πὺν σέ περιμένουμε,
τέσσερα χρόνια τώρα πὺν γεράσαμε.

Ο ΓΚΑΝΤΙΝ-ΝΤΙΝ

Διήγημα: ΔΕΥΤΕΡΗ ΤΖΑΛΛΑ

Σκαρφάλωσε πάνω στὸν τοῖχο. Ἐρριξε μιὰ ματιὰ γύρω του καὶ πήδησε μέσα στὸ σινεμά. Λούφαξε σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ ἔμεινε γιὰ λίγο ἀκίνητος. Ὑστερα σύρθηκε μέχρι τὶς καρέκλες. Ξανακοίταξε μὲ μεγαλύτερη προσοχὴ μήπως τὸν βλέπει ὁ γερο—φύλακας. Σὰν βεβαιώθηκε ὅτι ὁ γέρος κοιτοῦσε ἄλλου, σηκώθηκε, τίναξε τὸ παντελόνι του καὶ μὲ ὕφος ἀδιάφορο ἀλλὰ μὲ δυνατὸ κτυποκάρδι μέσα του πέρασε στὸ διάδρομο καὶ κάθησε σὲ μιὰ καρέκλα. Ἐμεινε ἐκεῖ σὲ ἐπιφυλακὴ ὅπως τὸ κυνηγιάρικο σκυλὶ καὶ σὲ λίγο ξεχάστηκε στὸ ἔργο.

Ἀπὸ τὸ μεσημέρι χάζευε μπροστὰ στὶς ταμπέλες. Κοιτοῦσε στὶς φωτογραφίες τοὺς ἄγγλους ἀξιωματικούς, τ' ἄλογά τους, τὰ ντουφέκια τους, ἀλλὰ θαύμαζε περισσότερο τὸν μικρὸ Γκάγκα Ντὶν, τὸν μισόγυμνο ἰνδὸ ὑπνρέτη μὲ τὰ κατάμαυρα πανέξυπνα μάτια.

«Ἄν μπορούσα νὰ οἰκονομήσω τὸ εἰσιτήριο». Σκέφθηκε γιὰ μιὰ στιγμή.

Ἀθελά του, ἂν καὶ ἤξερε ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτα, ἔβαλε τὸ χέρι του στὴν τσέπη τοῦ παντελονιοῦ του.

—Τρύπια εἶναι, μουρμούρισε. Καὶ ποιὸς ἀκούει τὴ μάνα μου.

Ἀμέσως ἔβαλε σὲ ἐνέργεια ἓνα κόλπο, ποὺ ἔπιανε σὲ τέτοιες περιπτώσεις. Τράβηξε γραμμὴ γιὰ τὸν θεῖο του.

Τὸν βρῆκε νὰ κάθεται στὸν ἴσκιο καὶ νὰ σιγοπίνει τὸ οὔζο του. Ἦρθε δίπλα του, τρίφτηκε στὰ πόδια του καὶ τὸν κοίταξε παρακλητικὰ στὰ μάτια.

—Τὶ θέλεις πάλι, τὸν ρώτησε ἐκεῖνος καὶ τοῦ χάϊδεψε τὸ κεφάλι.

—Ἐνα τάληρο. Τὸ θέλω γιὰ νὰ πάω σινεμά. Ἡ φωνή του ἦτανε γιομάτη παρακάλιο. Στὰ χεῖλη του ὅμως ζωγραφίστηκε ἓνα πονηρὸ χαμόγελο.

Πάνω στον ουρανό, λίγα μαύρα σύννεφα και μια καταχνιά στο βάθος, έδειχναν ότι αργότερα μπορεί να βρέξει.

—Δέν έχει τάληρο! Θα βρέξει απόψε. Του απάντησε ο θεϊός του, αφού πρώτα έρριξε μια ματιά στον ουρανό. Του χάιδεψε και πάλι τα μαλλιά και τον φίλησε στο μέτωπο. «Πάς άλλη φορά».

—Δέν θα βρέξει, διαμαρτυρήθηκε ο Βασίλης, αλλά σκέφθηκε μέσα του ότι εκείνα τα σύννεφα του χάλασαν όλο το σχέδιο.

Απότομα τραβήχτηκε από την αγκυλιά του θείου του και φεύγοντας χτύπησε με δύναμι με το πόδι του μια πέτρα, θέλοντας έτσι να βγάλει το άχτι του. Έρριξε ακόμα μια ματιά νευριασμένος στα σύννεφα και σκέφθηκε: «Εγώ θα πάω απόψε στο Γκάγκα Ντίν».

Όλα αυτά πέρασαν γρήγορα απ' το μυαλό του και εύτυχισμένος χαμογέλασε για το κατώρθωμά του. «Δέν είναι και μικρό πράγμα να περάσεις τα σύρματα, να σκαρφαλώσεις στον τοίχο και μετά να φθάσεις μέχρι τις καρέκλες, χωρίς να σε καταλάβει ο γερογκαβός, που γυρνούσε σαν το σκυλί» σκέφθηκε περήφανος.

Το έργο, τον συνεπήρε σιγά—σιγά.

Ζούσε όλες τις σκηνές του. Πονούσε για τις ξυλιές που μάζευε ο μικρός Ινδός υπηρέτης των έγγλέζων, Γκάγκα Ντίν. Γελούσε όταν εκείνος γελοούσε. Χαμογελούσε και τον καμάρωνε στις πονηριές του και στα κόλπα του. Όλοι οι άλλοι ήρωες του έργου δέν είχαν γι' αυτόν καμιά σημασία, ούτε και τους πρόσεχε. Όλη ή σκέψη του, όλος ο θαυμασμός του μαζεύτηκε στον Γκάγκα Ντίν. Με την φαντασία του καθλούσε κι αυτός τα άλογα, έτρεχε ξυπόλυτος κι εκείνος στους δρόμους της μακρυνής πολιτείας και με τις φωνές του που έρχονταν άθελα στο στόμα του, προσπαθούσε να σώσει τον μικρό φίλο του από τους κινδύνους που τον απειλούσαν πισωπλάτα.

Στο τέλος, τα δάκρυα γιόμισαν τα μάτια του και ένα αναφυλητό τον έπνιξε όταν ο μικρός ήρωας του έργου άψηφώντας τον θάνατο, ανέβηκε πάνω σε μια στέγη και σάλπισε με την σάλπιγγά του που έσερνε πάντα μαζί του τον κίνδυνο που απειλούσε τους κυρίους του.

Η σφαίρα που βρήκε στην καρδιά τον μικρό Γκάγκα Ντίν ήτανε μια σφαίρα που καρφώθηκε και στην δική του καρδιά. Μια θλίψη και ένας πόνος γιόμισε όλη του την ψυχή.

Το βράδυ στο σπίτι του, δέν κάθισε στο τραπέζι. Είπε ένα γρήγορο ψέμμα κι έπεσε στο κρεβάτι του.

Μέχρι που να τον πάρει ο ύπνος ο νους γύριζε στον μικρό Γκάγκα Ντίν. Στο λαιμό του ήρθε ένας κόμπος και τα δάκρυα κύλησαν και πάλι στα μάγουλά του καθώς στο νοῦ του έρχόταν ή σκηνή του σκοτωμού του φίλου του.

Κι όταν ήρθε ο ύπνος, ο Γκάγκα Ντίν ξανάρθε στὰ ὄνειρά του. Τούτη ὁμως τὴ φορά στὶς περιπέτειές του, ἔπαιρνε μέρος καὶ ὁ Βασίλης. Ἡ μακρυνὴ πολιτεία ἔμοιαζε πολὺ μὲ τὴν γειτονιά του κι οἱ δρόμοι τῆς δὲν διέφεραν ἀπὸ τοὺς γνώριμους δρόμους ποὺ ἔπαιζε. Ἀκόμα κι αὐτὸς ὁ ἀφέντης τους, ἔμοιαζε μὲ τὸν θεὸ του.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ ἡ μορφή τοῦ φίλου του γιόμισε τὴν καρδιά του. Σιγὰ—σιγὰ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Βασίλη ὁ Γκάγκα Ντίν ἔγινε ἥρωας, ἔγινε ἓνα ἰδανικὸ ποὺ τὸν γιόμιζε ὁλόκληρο καὶ ποὺ ἤθελε τόσο νὰ τοῦ μοιάσει...

* * *

Τὰ χρόνια πέρασαν. Ὁ μικρὸς Βασίλης ἄνδρας πιά γυρνοῦσε χαζεύοντας τοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας. Ἀπὸ περιέργεια σταμάτησε μπροστὰ ἀπ' ἓνα σινεμὰ καὶ χάζεψε μηχανικὰ στὶς φωτογραφίες. Σὲ μιὰ μεγάλη ἀφίσσα ἓνας νεαρὸς ἰνδὸς κρατοῦσε μπροστὰ στὸ στόμα του μιὰ σάλπιγγα καὶ στεκόταν στὴν κορυφὴ κάποιου βράχου. Ὁ νοὺς του γύρισε γρήγορα εἴκοσι χρόνια πίσω. Ἡ ἴδια σχεδὸν ἀφίσσα τὸν εἶχε τραβήξει καὶ τότε. Ὁλοζώντανος ξεπρόβαλε μπροστὰ του ὁ ἀγαπημένος ἥρώας του, ὁ μικρὸς Γκάγκα Ντίν. Ἐνα αἶσθημα χαρὰς γιόμισε τὴν ψυχὴ του, ποὺ θάβλεπε ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, τὶς περιπέτειες τοῦ ἥρώα του. Τίποτε δὲν εἶχε ἀλλάξει ἀπὸ τὸ ἔργο. Στὶς φωτογραφίες, ὁ ἴδιος Γκάγκα Ντίν, οἱ ἴδιοι ἐγγλέζοι ἀξιωματικοί, τὰ ἴδια ἄλογα, ἡ ἴδια πολιτεία.

Χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἔβαλε τὸ χέρι του στὴν τσέπη τοῦ παντελονιοῦ του. Κουδούνισε μερικὰ νομίσματα καὶ χαμογέλασε, γιὰτὶ τούτη τὴ φορά ἡ τσέπη του δὲν ἦτανε τρύπια.

Κάθησε στὴν πολυθρόνα μὲ τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφάλειας χωρὶς τὸν φόβο μὴ τὸν δεῖ ὁ «γερογκαβὸς» καὶ τὸν βγάλει ἔξω, μιὰ καὶ τούτη τὴν φορά δὲν πήδησε κρυφὰ ἀπὸ τὸν τοῖχο, ἀλλὰ μπήκε σὰν κύριος. Προσπάθησε νὰ ξαναζήσει τὴν ἱστορία τοῦ Γκάγκα Ντίν, ὅπως τὴν ἔζησε τότε. Ὁ ἥρωας τῶν παιδικῶν του χρόνων ξανάρθε στὸ νοῦ του, ἀλλὰ μόνον σὰν σκέψη. Φαντάσθηκε ὅτι τῶρα ποὺ ξανάβλεπε τὸ ἔργο θὰ ξεπηδοῦσαν ἀπὸ μέσα του οἱ ἴδιες ἀγωνίες, ὁ ἴδιος θαυμασμὸς, ἡ ἴδια ἀγάπη.

Παράξενα ὁμως, τίποτε δὲν τὸν τραβοῦσε ἀπ' τὸ ἔργο. Παρατηροῦσε μὲ τὴν ψυχρὴ λογικὴ τὶς περιπέτειες τοῦ φίλου του καὶ εἶδε πόσο ἀφύσικες καὶ κάποτε καὶ πόσο γελοῖες ἦταν. Ὁ μικρὸς Γκάγκα Ντίν ἦτανε γι' αὐτὸν τῶρα ἓνας ξένος.

Θέλησε γιὰ μιὰ στιγμή νὰ φύγει ἀπὸ τὴ μέση τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ σκέφθηκε ὅτι ἴσως στὸ τέλος ὁ Γκάγκα Ντίν μὲ τὴν θυσία του θὰ ἔπαιρνε καὶ πάλι τὴν θέσι ποὺ εἶχε στὴν ψυχὴ του.

Ἄλλὰ καὶ τότε, τότε ποὺ ὁ μικρὸς ἥρωάς του ἀνέβηκε πάνω στὸν βράχο γιὰ νὰ σαλπίζει τὸν κίνδυνο ποὺ ἀπειλοῦσε τὸν κύριό του καὶ τὴν στιγμή ποὺ ἡ σφαῖρα τὸν βρῆκε στὸ στήθος καὶ τὸν ἄφησε νεκρό, ἀντὶ μέσα του νὰ ἔλθει ἐκεῖνος ὁ πόνος ποὺ τὸν ἔπνιγε κάθε φορὰ ποὺ θυμῶτανε τὴν σκηνὴ ἐκείνη καὶ ἕνας κόμπος νὰ τοῦ σφίγγει τὸν λαιμό, τὰ χεῖλη του ψιθύρισαν ἄθελα:

—Βλακεῖες!

Στὸ δρόμο, κλαίοντας τὸ χαμένο δεκάρικο, ἔνιωσε ὅτι κάτι ἔσπασε μέσα του. Ὁ Γκάγκα Ντὶν δὲν ὑπῆρχε πιά. Ὁ ἥρωας ποὺ εἴκοσι χρόνια τοῦ γιόμιζε τὴν ψυχὴ ἔγινε ἕνα πρόσωπο χωρὶς ἀξία. Θλίψη τὸν γιόμισε μόνον γιὰ λίγο. Καὶ ὅταν γύρισε στὸ σπίτι του καὶ φόρεσε τὶς μπιτζάμες του, μέσα του δὲν ὑπῆρχε πιά τίποτε ἀπὸ τὸν παλὴδ ἥρωά του.

Καὶ ὁ Βασίλης ἀποκοιμήθηκε ἡσυχά, χωρὶς κανένα ὄνειρο...

ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ

Κρίσεις για ένα βεγγαλικό

Ἔκανες τὴ ζωὴ σου πυροτέχνημα
βεγγαλικὸ ποὺ βαίνει ἀστραπιαία
πρὶς τὸ τέρας καὶ ἡ δεσποινὶς
ἀνάμεσα στὰ κάδρα, τὶς ἀντίκες καὶ τὸ πιάνο
μιλοῦσε γιὰ τὴν ψυχικὴ σου ἀσθένεια
τὰ τόσα σου παράξενα (γελώντας)
τὰ ἴχνη τοῦ ταλέντου σου.

Ἔλεγε «ἴχνη» καὶ ὡς συνήθως
ἡ κρίσις της ἦταν σωστή.

Ἦταν μετὰ ἡ ἀνυποψίαστη χάρη
αὐτὴ ἡ χωρὶς δισταγμοὺς ἰσορροπία
τὴν ὥρα ποὺ σερβίριζε τὸ τσάι.

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ Χρόνος, μὲ δικαιολογημένη καθυστέρηση, σκορπᾷ ἀδυσώπητα τὴν λήθη στὰ καθημερινά, καὶ σέβεται ἢ ἐπαναφέρει στὸ πρασκήνιο τοῦ κοινοῦ διαφέροντος ἀναγνωρισμένες ἢ παραγκωνισμένες πνευματικὲς ἀξίες. Διαθέτει ἀλάθητο κριτήριο, τὸν γνῶμονα τῆς οὐσίας. Μὲ τὸν ὀπλισμὸ αὐτὸ διασπᾷ τὸν ψεύτικο κλοιό, ποὺ ἐδημιούργησε ἢ διαφήμιση, ἢ φτηνὴ προβολή, ὁ «κύκλος», τὰ «τράστ» στὶς ἀπαξίες, καὶ ἐπαναφέρει σὲ φῶς, ὅ,τι κακῶς ἢ περιφρόνηση, ἢ ἐγκατάλειψη, καὶ ἡ κακομεταχείριση, σκόπιμα ἢ καλοπροαίρετα, τοποθέτησε σὲ ἀφάνεια. Ἔτσι, ἔχομε γυμνὴ τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, στὴν πόρτα τῆς ἀλήθειας. Ὅλα αὐτά, συμβαίνουν μὲ τάξη καὶ μὲ ἄνεση, μέσα στὸ ποτάμι τῆς ἀλλαγῆς τῆς ζωῆς, τοῦλάχιστον τὶς περισσότερες φορές.

Νομίζει κανεὶς, βλέποντας ἐπιπόλαια τὴν σύγχυση τῶν πραγμάτων, ὅτι ὁ Χρόνος θάβει καὶ τὶς ἀξίες, μάλιστα μὲ ἐξουθενωτικὴ μανία. Πρόκειται περὶ πλάνης. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ἡ ἀξιολόγηση ἀργεῖ, ἀλλὰ πραγματοποιεῖται ἡ ἐπαναφορὰ τῶν σπουδαίων καὶ αἰώνιων, μάλιστα μὲ νεανικότητα, ζωντάνια καὶ φρεσκάδα. Τὰ «ὄντως» αἰώνια, δὲν φθείρονται, δὲν πεθαίνουν. Ὁ πρόχειρος καὶ παροδικὸς παραμερισμὸς τῶν ἀξιῶν, πολλὰς φορές καὶ ἀπὸ «ἀρμοδίου», ποὺ διαθέτουν τὴν κατάλληλη κρίση καὶ εὐαισθησία στὴν ἀξιολόγηση τῶν δοκίμων ὡς ἀδοκίμων ἢ καὶ ἀντίθετα, εἶναι ἐποχικὸς, πρόσκαιρος.

Λέγεται συχνά: «Ὁ Χρόνος κρίνει», θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ, ἢ «ὁ καλύτερος κριτὴς εἶναι ὁ Χρόνος». Πρόκειται γιὰ μιὰ σταράτη καὶ ἀθόρυβη ἀλήθεια, μὲ κύρος καὶ μεγίστη θετικὴ ὑπηρεσία. Ἡ καλὴ πίστη καὶ ἡ ἀντικειμενικὴ ἀντιμετώπιση τῶν πραγμάτων, ἀπὸ φτασμένους εἰδικούς, ὑπαγορεύουν τὴν ἀλάθητη, κατὰ τὸ δυνατόν, τοποθέτηση, κάτω

ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς χρονικῆς ἀποστάσεως. Δηλαδή, κρίνομε καλλίτερα, ἀντικειμενικώτερα, ἀμερόληπτα καὶ ὀρθολογισμένα, ὅταν βλέπομε ἀπὸ μιᾶ χρονικῆ ἀπόστασι τὰ πράγματα, καὶ ἰστὴν περίπτωσιν τὸ πνευματικὸ ἀντικείμενο.

Πολλὰ ἐμποδίζουν νὰ κρίνομε σωστά, ἰδιαίτατα τὴν σύγχρονη πνευματικὴ ζωὴ καὶ κίνησιν. Λέγοντας κρίσιν, ἐννοοῦμε τὴν ὀρθή, εὐμενὴ ἢ δυσμενὴ, ὅμως ἀλάνθαστη, ἀντικειμενικὴ (φυσικά, ὅσο ἐπιτρέπει τὸ ἄδολο καλλιεργημένο λογικὸ ἀνθρώπινο ὕψος), μακριὰ ἀπὸ τὶς ὑποκειμενικὰς παραδοξολογίας καὶ τοὺς ἐγκεφαλισμούς.

Βασικὸ ἐμπόδιο σωστῆς κρίσεως εἶναι τὸ ἄτομο, ποὺ κρίνει, δηλαδή ὁ ἄνθρωπος. Τὰ δεσμὰ τῆς ἄγνοιας, τῆς ἡμιμάθειας, τοῦ ἐγωϊσμοῦ, τῆς ἰδιοτέλειαις, ἃς τὸ ποῦμε καὶ τῆς κακεντρέχειαις, ὡμῆς ἢ καμουφλαρισμένης, δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ κρίνομε ἰσωστά. Πρόκειται γιὰ μιὰ κατευθυνομένη ἀπὸ διαφόρους παράγοντες, σταθμητοὺς καὶ ἀστάθμητους, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἀόρατες καὶ σκοτεινὰς δυνάμεις κρίσιν. Κι ὅμως κρίνομε καὶ συνοδεύομε τὴν κρίσιν μας μὲ θόρυβο καὶ τυμπανοκρουσίες, κοινῶς θορυβοποιούμε, μὲ ἔμμεσο σκοπὸ τὴν προβολὴν μας. Παρουσιάζομε τὸ ἐγὼ μας θετικὸ ἐπίκεντρο διαφέροντος καὶ τὸ κρινόμενον ἀπελπιστικὰ ἀρνητικὸ. Μὲ τὸ ἐγχείρημα αὐτὸ ἐπιτυγχάνομε νὰ παρουσιαζόμεσθε πνευματικοὶ «κουρέληδες», ἀντικείμενα γνήσιου οἴκτου στὰ μάτια τοῦ κοινοῦ, ποὺ διαθέτει εὐαίσθητες κεραεῖς καὶ συλλαμβάνει τὴν ἀλήθειαν, ἔστω καὶ μὲ τὴν διαίρεσιν. Ἔτσι «δεσμώτες» τῆς ὑποκειμενικῆς μας ἀτέλειαις, μᾶς λείπουν οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν δουλειά, ποὺ ξεκινήσαμε.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑποκειμενικὰς χειροπέδες, ὑπάρχουν καὶ δυσκολίες τοῦ ἀντικειμένου ἐξίσου ἀπειλητικὰς, ἐπιτακτικὰς καὶ ἄτεγκτες. Τὸ ἀντικείμενον, πάντα ἐννοοῦμε τὸ πρὸς κρίσιν πνευματικὸ δημιούργημα, δημιουργεῖ μιὰ ἀτμόσφαιρα γύρω του συναισθηματικὴ, τὶς περισσότερες φορὲς εὐχάριστη. Γιὰ τὴν, τὸ ἀντικείμενον προβάλλεται μὲ τὴν ζωντάνειαν τοῦ νέου, λανσάρεται συναρπαστικὰ μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ πρὸ δυνατόν διαφημιστικοῦ προβολέως, τὴν πνιγμένην στὰ βεγγαλικά καὶ τὰ πυροτεχνήματα, ποὺ ἐξασφαλίζει πᾶν σύγχυσιν. Ἐπὶ ἔχομε ἓνα διαφέρον συναισθηματικὸ περιβάλλον δελεαστικόν, ἀλλὰ ψεύτικον. Ἡ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὴν παραπάνω σκηνοθεσίαν παρουσιάζεται ἀνίκανη γιὰ σωστὴ κρίσιν, γονατίζει λιποθυμισμένη μπροστὰ στὸ συναισθηματικὸ σύνολον, ποὺ γελά σαρκαστικά.

Σ' ὅλα αὐτὰ ὁ Χρόνος παρουσιάζεται μὲ διπλὴ ὄψιν, ἰσὺν διώκτης ἀθόρυβος καὶ σὰν πατέρας, στοργικὸς γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ ἄξιου περιφρονημένου. Τὶς βίαιαις καὶ σκόπιμας πνευματικὰς τοποθετήσεις, ὁ Χρόνος, ὄχι τὸ τώρα, οὔτε τὸ ἐγγὺς παρελθόν, ἀλλὰ ὁ Χρόνος σὰν ἱκανὴ χρονικὴ ἀπόστασις, μὲ μιὰ ἀξιοθαύμαστη δραστηριότη-

τα, τὶς ἀξιολογεῖ. Διὼχτει τὸ ψεύτικο, ποὺ μὲ τὸ χάρτινο φτιασιδωμένο του ντύσιμο εἰσῆλθε στὸ οἰκοδόμημα τῶν ἀξιών, μὲ ἐφήμερη στιλπνότητα καὶ ἀκαλαίσθητο σύνολο. Ζωντανὲς πτυχὲς μιᾶς κατάντιας τῆς κρίσεως τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ γνωρίζουν τὴν δίκαιη διαπόμπευση. Ἔξω ἀπὸ τὴν δομὴ τῶν πραγματικῶν ἀξιών, οἱ ἀξίες ποὺ περιέπεσαν σὲ ἀφάνεια καὶ σὲ ἐγκατάλειψη, περιμένουν καρτερικὰ τὴν ἀποκατάσταση. Κρίσιμη ὥρα, ἡ δικαίωση τῆς ἀλήθειας. Αὐτὴ τὴν ἀριστοκρατικὴ (μὲ τὴν ἀρχαία σημασίαν τῆς λέξεως) ὑπηρεσία πραγματῶν ὁ Χρόνος—ἀπόσταση. Ἀνώνυμα καὶ ἐπώνυμα ἔρχεται ἡ τακτοποίηση στὸ πέλαγος τῶν περιπτώσεων καὶ ἔτσι τὰ σπουδαῖα παίρνουν τὴν θέσιν τους στὸν πνευματικὸν χῶρο.

Σὰν συνέχεια τῆς χρονικῆς ἀξιολογήσεως ἔρχονται τὰ περίφημα, θάλαγε κανεῖς τῆς μόδας, «δεκάχρονα», «εἰκοσάχρονα», «πενήντάχρονα» τῶν ἀξιών τοῦ ὀνόματος ποιητῶν, διηγηματογράφων, μυθιστοριογράφων κ. ἄ. γενικὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος, στὴν περιοχὴ τῆς λογοτεχνίας. Αὐτὴ ἡ χρονικὴ σκάλα τῶν ἐορτῶν ἐπεκτείνεται καὶ στὶς ἄλλες περιοχὲς τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος, ποὺ δὲν ἀναφέρομε, γιατί τὸ παράδειγμα τῆς λογοτεχνίας, ἀρκεῖ. Πάντως ὅλες αὐτὲς οἱ πνευματικὲς ἐκδηλώσεις ἀποβλέπουν, πρῶτον νὰ τιμήσουν τὶς γνήσιες ἀξίες, δευτέρον νὰ ἐπιτύχουν μιὰ ἐπικοινωνία, ἓνα γνῶρισμα τοῦ κοινοῦ, μιὰ μύηση μὲ τὶς ἀναγνωρισμένες μεγάλες πνευματικὲς προσπάθειες τόσο τοῦ τόπου μας, ὅσο καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Χωρὶς δισταγμό, ὑποστηρίζει κανεῖς ὅτι ἡ ἀδήριτη ἀνάγκη τοῦ διωγμοῦ τῶν ψεύτικων ἀξιών καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῶν πραγματικῶν ἔρχεται μόνη της, ἀβίαστα, χωρὶς σκηνοθεσίες καὶ μαγειρεύματα. Δηλαδή, τὰ ἴδια τὰ πράγματα πιέζουν τὸν ἀσφυκτικὸ κλοιὸ τῆς πλάνης καὶ ἐπανέρχεται ἡ ἀλήθεια στὴν θέσιν της καὶ ἡ πλάνη ἐξανεμίζεται. Ἔτσι συμβαίνει πραγματικά, μὲ μιὰ παρατήρηση τυπικοῦ χαρακτήρος. «Ἡ πάνουργία τοῦ λογικοῦ» ἔρχεται καὶ βάζει χαρακτηριστικὰ ἱστρογγυλεμένα τὰ χρονικὰ πλαίσια. Βλέπετε, τὰ περίφημα «δεκάχρονα» κλπ. δηλαδὴ τοὺς συμβιβασμούς, γιατί δὲν γνωρίζω νὰ ἐορτάστηκαν «δεκαεξάχρονα» ἢ «εἰκοσιεπτάχρονα» κλπ. Βάση ἐδῶ ἡ δεκάδα ἢ καὶ ἡ πεντάδα, μὲ ἄλλα λόγια τὸ τυπικόν.

Στοὺς ἀσχημάτιστους εὐρεῖς ὀρίζοντες, ποὺ ἀνοίγουν τὰ «εἰκοσάχρονα» ἢ τὰ λοιπὰ χρονικὰ καλούπια, τοποθετοῦνται ἐκδηλώσεις πνευματικές, μὲ διάφορη χρονικὴ διάρκεια καὶ ποικίλο περιεχόμενο. Ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἐβδομάδα καὶ φθάνουν τὸν χρόνο. Λέγοντας χρόνο, δὲν ἐννοοῦμε καθημερινὲς ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ σταδιακὲς μέσα στὸ ἐτήσιο ὑφάδι. Ἔτσι ἔχομε π.χ. ἐβδομάδα ἐορτῶν «Κρυστάλλη», «Μαρκοῦ» κλπ. ἢ ἔτος «Σολωμοῦ», «Παλαμά», «Καβάφη» κ.ἄ.

Μέσα στὴν παράπανω ἐορταστικὴν περιοχὴ ὁργανώνονται σοβαρὲς

καὶ φαιδρὲς ἑορτές, τόσο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ὀργάνωσης, ὅσο καὶ τῆς ψυχικῆς συμμετοχῆς τῶν κυρίων φορέων τῶν ἐκδηλώσεων. Δίνονται διαλέξεις σὲ ποικίλα ἀκροατήρια, παρουσιάζουν ἐκθέσεις τοῦ ἔργου, σκηνὲς τῆς ζωῆς, δημιουργοὺν Μουσεῖα ἢ λαβαίνουν ἀποφάσεις ποὺ μένουν ἀπραγματοποίητες, προβάλουν ταινίες, ἐκδίδουν τὸ ἔργο, τὰ λεγόμενα «ἅπαντα», ποὺ εἶναι ἢ πλέον οὐσιαστικὴ προσφορὰ τῶν ἀνωτέρω ἐκδηλώσεων, γίνονται ἀποκαλυπτήρια προτομῶν καὶ ἀνδριάντων κ.ἄ.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε ἀπερίφραστα καὶ τεκμηριωμένα, πῶς ὁ Χρόνος—ἀπόστυχη, στὰ πνευματικὰ δημιουργήματα εἶναι ἡ «Λυδία λίθος», ποὺ ξεμακραίνει τὴν πλάνη καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν ἀλήθεια. Τὸ λεπτὸ σημεῖον εἶναι πλέον, ποῖα θὰ εἶναι ἡ ἀτομικὴ καὶ ἐλεύθερη τοποθέτηση τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοῦ καιροῦ μας, ἀπέναντι τῶν ἀναγνωρισμένων ἀξιών.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΤΖΑΛΛΑΣ

Ἐλπίδες...

Χιονισμένος κάμπος ἡ ψυχὴ μου
Δάσος χωρὶς ἡλιακτίνες ἡ καρδιά μου
Μόνος στοὺς λασπωμένους δρόμους,
μὲ σέντροφο τὴν μοναξιὰ μου.

Στὸν οὐρανὸ φάνηκε μιὰ ἀκτίνα
Ἕνα ζέσταμα φωτιᾶς.
Καὶ τὰ κρατῶ σφιχτὰ μὴ φύγουν
καὶ μείνω μόνος στὴν παγωμένη γῆ.

Τὸ «Μισουράκι»

διήγημα: **NINAS KOKKALIDOU—NAXMIA**

Τὸ ἀσανσέρ δὲν λειτουργοῦσε ποτὲ γιὰ τὸ κοινό. Μὰ ἡ ἐλπίδα λειτουργοῦσε κι ἤθελε τούτη τὴν ἐλπίδα νὰ μὴν τὴν ἀποκαρδιώσῃ. Ἦταν θαρρεῖς ἢ στερνὴ ποὺ τοῦμεινε. Στὴ σχάρα τοῦ ἠλεκτρικοῦ στὴν Ὀμόνοια, ἔκοβε τὸ τρεχιό του ν' ἀνασάνει καὶ νὰ ξεῖδρῳσει. Μετροῦσε τοὺς βιαστικούς ἀνθρώπους γύρω του. Τοὺς μακάριζε ποὺ εἶχαν κάτι νὰ κάνουν κι ἔτρεχαν. Ἐκεῖνος ἔτρεχε γιὰτὶ δὲν εἶχε τίποτα νὰ κάνει παρὰ νὰ περιμένει πότε θὰ λειτουργήσῃ τὸ ἀσανσέρ γιὰ τὸ κοινό. Ἐνοιωθε τὰ πόδια του ἀδύναμα ν' ἀνέβει καὶ σήμερα στὸ ἔβδομο πάτωμα ποὺ ὑπῆρχε μιὰ θέση. Τὴν κυνηγοῦσε κάθε μέρα, ἄλλαζε βάρδια μὲ τὸν ἐξάδερφό του γιὰτὶ κι αὐτὸς ἔτρεχε γιὰ τὴν ἴδια θέση. Ὅποιος τὴν κέρδιζε, νὰ μὴν ξεφύγει ἀπ' τὴν οἰκογένεια. Τὸν λέγανε Στέφανο. Κύτταξε τὸ ἔβδομο πάτωμα ἀπέναντι στὴν Ὀμόνοια καὶ πῆρε κουράγιο. Κάποιος τὸν ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι. «Ἐ, Στέφανε, ποῦ πᾶς ἔτσι βιαστικός, βρῆκες δουλειά;» τὸν ρώτησε. «Ὁχι, ἀλλὰ βοηθάω τὸν ξάδερφό μου». «Καὶ τί δουλειὰ κάνει ὁ ξάδερφός σου;». «Ψάχνει νὰ βρεῖ δουλειά». Ὁ «κάποιος» τοῦ λευτέρωσε τὸ χέρι κι ὁ Στέφανος ἀναθάρρωσε, πὼς ἦταν σὲ φόρμα ἐκείνη τὴν ἡμέρα νὰ «ρίξει» τὸν κλητῆρα. Ἦταν ἓνας μυστικὸς ὅρος ποὺ τὰ δυὸ ξαδέρφια τὸν εἶχαν πληροφορηθεῖ. Τὴ δουλειὰ θὰ τὴν ἔπαιρνε ὅποιος κατάφερνε νὰ μπεῖ στὰ γραφεῖα τοῦ κυρίου Γενικοῦ τῆς ἐπιχείρησης. Μὰ τὰ γραφεῖα τὰ φύλαγε ὁ κέρβερς κι ὁ κύριος Γενικὸς ἤξερε πὼς ὅποιος ἔρριχνε τὸν κέρβερό του

θὰ μπορούσε νὰ ρίξει καὶ τὴν κυβέρνησι, θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ὁ «ἀτσίδας» ποὺ χρειάζονταν.

«Στὶς ὁμορφιές μας εἴμαστε σήμερα» εἶπε ὁ Στέφανος στὸν κλητῆρα κι ἔδειξε τὰ μουστάκια του καὶ τὴν Ἀμερικάνικη γραβάτα.

«Δὲν εἶναι μέσα ὁ κύριος Γενικός».

«Θὰ περιμένω», εἶπε ὁ Στέφανος καὶ κάθησε στὰ σκαλιά. Εἶχε ἀνέβει πάλι μὲ τὰ πόδια.

Συλλογίστηκε τὸν πατέρα του. Ἄμα τοῦλεγε γιὰ ὁμορφιές τὸ δίφραγκο ποὺ τοῦδινε γιὰ χαρτζηλίκι τόκανε τάλληρο.

«Ἀπαγορεύεται νὰ κάθῃσαι στὴ σκάλα» εἶπε ὁ κέρβερς.

«Πολλὰ πράγματα ἀπαγορεύονται. Ἄκου νὰ ἰδεῖς —τώρα θὰ τὸν ζαλίσω—. Ὁ γιατρός ἀπαγορεύει στὴ μάννα μου νὰ πίνει κρασί κι ἐκεῖνη τὸ πίνει στὴν ὑγείᾳ τοῦ τελευταίου ἀμπελιοῦ ποὺ τῆς φάγαμε καὶ τὸ χωνεύει μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἄκου. Κάθε βράδυ μᾶς διαβάζει τὴν Ἀγία Γραφή. Τσιγαρίζονται τὰ μάτια μας ἀπ' τὴ νύστα...».

Ὁ κλητῆρας προχώρησε καταπάνω του κι ὁ Στέφανος σύρθηκε κοντήτερα στὴν πόρτα. Κουνοῦσε χέρια καὶ πόδια καὶ χρωμάτιζε τὴ φωνή του...

«... μὰ ἐκεῖνη τὸ σκοπὸ της... νὰ μᾶς βοηθήσει ὁ Θεός, κάντε ὑπομονή κι ἀκούτε τὰ ἱερὰ λόγια. Τὸ βιβλίό της τόχε δανείσει μιὰ φίλη της κι ἦταν προτεστάντικο, μόλις τ' ἀνακάλυψε ἡ μάννα ἄρχισε τὶς κλάψες γιὰ τὸν κόπο της καὶ τὶς ὁλόφυχτιές μας. Κάθε πρωτὶ ξυπνῶ μὲ τὸ «ἄλλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν». Μάλιστα τῶν ἀσεβῶν καὶ...»

Τὸ χέρι του εἶχε ἀγγίξει τὸ πόμολο τῆς πόρτας, ἕτοιμος ἦταν νὰ γλυστρήσει μέσα ὁπότε ὁ κέρβερς ποὺ τὸν κύτταζε μ' ἀνθρώπινη ματιὰ τοῦ εἶπε.

«Ἡ θύση συμπληρώθηκε. Σήμερα τὸ πρωτὶ. Ἀπ' τὸν ἄλλον ποὺ ἐρχόταν μετὰ ἀπὸ σένα. Πότε ἐκεῖνος μετὰ πότε ἐσύ μετὰ. Πότε ἐκεῖνος πότε ἐσύ...».

Τὰ χέρια τοῦ Στέφανου ἀπόμειναν ἄδεια. Τὸ «ἄλλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν» στὰ χαμογελαστά του χεῖλη. Ἔδγαλε τὴν παληὰ του φυσαρμόνικα, ἀκούμπησε στὴν πόρτα.

«Θέλεις νὰ σοῦ παίξω ἓνα τραγοῦδι»;

Τὸν κύτταξε ξαφνιασμένος ὁ κέρβερς. Τὸ χνοῦδι στὸ ἀπάνω χεῖλος τοῦ νέου εἶχε ὑγρανθεῖ.

«Παίξε μου τὸν Καλαματιανό, σιγὰ σιγὰ ὁμῶς γιατί εἶναι μέσα ὁ κύριος Γενικός...».

«Πάντα εἶναι μέσα. Πές μου ὁμῶς πῶς «σ' ἔρριξε» ὁ ξάδερφός μου»;

«Μὲ λάστιχο γιὰ γαρδέλια. Μὲ σημάδευε ἀπὸ κάτω. Ἐξυπνὸς νέος, εἶπα, χρησιμοποιοεῖ καὶ τὰ μεγάλα μέσα. Τοῦ ἄνοιξα τὴν πόρτα.

Ἐκεῖ στὴ γωνιά, φάτσα στὴν Ὀμόνοια θὰ εἶναι τὸ γραφεῖο του. Θὰ κυνηγάει τοὺς κολπαδόρους... Εἶναι μιὰ μυστήρια δουλειά...».

Ὁ Στέφανος κατέβηκε τὴ σκάλα μὲ τὴν παληά του φουσαρμόνικα νὰ σκορπάει πότε «τὸ ἄλλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν» καὶ πότε τὸν «Καλαματιανὸ». Οἱ εὐτυχεῖς ὑπάλληλοι ἔβγαζαν τὰ κεφάλια τοὺς ἀπ' τὶς ἀνοιγμένες πόρτες. Περίεργο! Ἕνας ποὺ δὲν εἶναι τυφλὸς παίζει φουσαρμόνικα. Ἕνας ποὺ δὲν φαίνεται τρελλός, μπορεῖ νὰ ναι ἐπικίνδυνα τρελλός.

Σὲ λίγες μέρες στὸ γωνιακὸ γραφεῖο ποῦβλεπε στὴν Ὀμόνοια ἦρθε ἓνα γράμμα.

«Ἀγαπητέ μου ξάδελφε,

Παραθερίζω στὰ Κιούρκα. Μὲ λένε Μισουράκι γιατί δουλεύω σ' ἓνα φορτηγὸ ποὺ τὸ λένε Μισούρι. Εἶμαι τὸ παιδί. Ἔχω κολλήσει τὰ Ἑγγλέζικα μου στὶς σοῦστες καὶ τὸ ἀπολυτήριό μου στὴ ρεζέρβα. Κάνω ἀληθινὴ Ἀμερικάνικη βοήθεια. Προμηθεύω ὅλα τ' ἄχρηστα ἀντικείμενα στὶς γυναῖκες. Γράφω στίχους γιὰ τὰ κορίτσια μὲ τὶς κεντημένες ποδιές καὶ θαυμάζω τὶς σκάλισμένες ἀγκλίτσες τῶν ἀντρῶν ποὺ φυλάνε τὴν Ἑλληνοπρέπεια τοῦ χωριοῦ. Ὅταν ἔρχεται τὸ Μισούρι χυνόμαστε στὴν ἀγάπη τοῦ χωριοῦ σὰν Ἀμερικάνικο πλήρωμα. Τὸ Μισουράκι ἐγώ, ὁ Μισούρης τ' ἀφεντικὸ καὶ ἡ κυρία Μισούρη, ἡ γυναῖκα τ' ἀφεντικοῦ, ποὺ ὁ ἄντρας της τὴν λέει χαϊδευτικὰ «Φάλαίνα» πολλές φορές τὴν ἡμέρα. Εὐτυχῶς ποὺ σ' ἓνα οἰκόπεδο μ' ἓνα δεντράκι στὴ μέση καὶ μιὰ βρύση —πλατεῖα— μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχάσει ὅ,τι θυμᾶται καὶ νὰ θυμηθῇ ὅ,τι ξέχασε. Τὸ ἀκριβώτερο δῶρο ποὺ σοῦ κάνω γιὰ νὰ σέ συγχαρῶ γιὰ τὴν ἐπιτυχία σου εἶναι ἡ παληά μου φουσαρμόνικα. Δὲν μπορῶ πιά νὰ παίξω τίποτα. Τὸ στόμα μου φουσάει μόνον ἀέρα στὰ κλαταριασμένα λάστιχα. Παραθερίζει καὶ ἡ ἀδερφή μου στὰ Κιούρκα. Πρὸσπαθεῖ νὰ παρηγορηθεῖ γιατί δούλευε σ' ἐκεῖνο τὸ τυπογραφεῖο ποὺ ξέρεις καὶ τὴν ἀπέλυσαν. Ἡ πρώτη γυναῖκα στὶς μηχανές, λέει, καὶ περηφανεύεται. Τώρα παζαρεύω μιὰ κεντητὴ ποδιά καὶ ἀγκλίτσα γιὰ νὰ κάνει σύγκριση μεταξὺ βουνίσσιου ἀέρα καὶ τυπογραφικοῦ. Θέλει νὰ βοσκήσῃ πρόβατα. Σοῦ στέλνει χαιρετίσματα. Καὶ νὰ σοῦ γράψω κανένα ἀστεῖο. Δὲν μπορεῖ νὰ γράψῃ ἡ ἴδια γιατί ἔβγαλε σκωληκοῖδίτιδα στὸ δάκτυλό της. Ξάδερφε εἶμαι ἐγώ; Πέρασε ἀπ' τὸ σπίτι καὶ πῆς στὸν πατέρα πὼς δὲν ὑπάρχει ἄλλη θέση γιὰ... παραθεριστὲς στὰ Κιούρκα. Ἐλπίζω γρήγορα νὰ προαχθῶ. Ἕνα καινούργιο βενζινάδικο ἀνοίγει. Ἀποχτάει κανεὶς πολλὰ προσόντα τρομπάροντας βενζίνα καὶ πρὸ πάντων μεγαλεῖο. Νὰ παίζεις κανένα σκοπὸ Καλαματιανὸ στὸν κλητήρα. Ἔμαθα πὼς τὸν λένε Πότη. Καλὸς ἄνθρωπος.

Γειάσου

Στέφανος ἢ Μισουράκι».

ΧΡΟΝΙΚΑ

● «Κρίση» σεναριογράφων

Ο Έλληνικός κινηματογράφος έχει σημειώσει τελευταία άλματα. Αναφέρουμε ένδεικτικά και μόνον τὰ ὀνόματα τοῦ Κακογιάννη, τοῦ Κανελλόπουλου καὶ τοῦ Κούνδουρου. Ἄλματα στὴ σκηνοθεσία καὶ στὴ φωτογραφία. Ἡ ἡθοποιῖα κι αὐτὴ δὲν ὑστερεῖ, ἂν καὶ «μυρίζει» πότε—πότε θεατρικὴ προέλευση. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ μένομε ἀπελπιστικὰ πίσω εἶναι τὰ σεναρία. Διερωτᾶται κανεὶς ἂν πραγματικὰ πρόκειται γιὰ ὀλοσχερὴ ἔλλειψη ταλέντων. Ἡ ἂν τὰ τυχὸν ὑπάρχοντα, θυσιάζονται ἀπὸ τοὺς παραγωγοὺς στὴν κακῶς ἐννοούμενη ἐμπορικότητα. Κι ἔτσι μᾶς σερβίρονται συχνὰ οἱ γνωστοὶ κακόγουστοι, πλαδαροί, μὲ τὰ ἐμετικά τους εὐρήματα, κινηματογραφικοὶ λαπάδες. Κι ἄς μὴν ἐπικαλεστεῖ ὁ ὑπεύθυνος ἐλαφρυντικά. Ἄς ἰσκεφεῖ μόνον τοῦτο: Μὲ τὰ πιὸ εὐτελὴ μέσα, μὲ τὴν ὕλη ποὺ τοῦ ἔδωσε ἡ κοινωνία κ' ἡ καθημερινότητα δούλεψε καὶ θριάμβευσε, ὅπου καὶ ὅταν θριάμβευσε, ὁ Φελίνι. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν στὸ πείσμα τοῦ παραγωγοῦ συστηματικὴ ἐκπαίδευση ἢ διαγωνισμὸς γιὰ τὴν ἀνάδειξη σεναριογράφων. Ἀλλιῶς ὁ σκηνοθέτης ἄς αὐτοσχεδιάσει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ. Ἀλλὰ προπαντὸς νὰ κλείσουμε τοὺς ὑπάρχοντες σὲ καραντίνα!

● «Ἄλλος γιὰ το Σούλι»

Λυπούμεθα ποὺ θὰ «μειοδοτήσουμε» πάλι σὲ πατριωτισμὸ. Ὁχι ἀπὸ διάθεση νὰ παραδοξολογήσουμε κι οὔτε ἀπὸ παράδοση λακεδαιμονιακοῦ τύπου. Ἀντίθετα, οἱ ἀναγνώστες τῶν «Χρονικῶν» μας θὰ πρέπει νὰ ἔχουν προσέξει πόσο ἐνθουσιῶδεις εἴμαστε ὅταν οἱ προσπάρθειες τῶν ἰσυμπατριωτῶν μας εἶναι οὐσιώδεις. «Μιὰ μέρα καὶ γιὰ τὸ

Σούλι» ζητούσε πρό καιρού ἡ ἔνωση Παραμυθιωτῶν καὶ καλόβολος ὁ κύριος Παλαιολόγος πλειοδοτοῦσε στὴ στήλη του στὸ Βῆμα: «Ἐλα, κύριε Φωκᾶ, ὁ Τουρισμὸς δὲν εἶναι μόνο ὑπόθεση εἰσροῆς συναλλάγματος. Πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ καμμιὰ φορὰ καὶ σελίδα ἱστορίας, προσευχή, συγκέντρωση, ἀπότιση φόρου τιμῆς στοὺς οἰκοδόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος». Κι ἄλλου: «Ἀλήθεια, πῶς τὰ γυναικεῖα σωματεῖα μας δὲν κινήθηκαν νὰ ἐπιβάλουν τὴν καθιέρωση ἑνὸς ἐπισήμου ἐορτασμοῦ τοῦ χοροῦ αὐτοῦ (δηλ. τοῦ χοροῦ τοῦ Ζαλόγγου) ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ἀνώτατο τίτλο τιμῆς γιὰ τὴν Ἑλληνίδα;». Βέβαια σκέψεις τῆς στιγμῆς ἐκφράζει κάθε χρονογράφημα, καθὼς ἀνανεῶνεται ἀπὸ μέρα σὲ μέρα. Ἀλλὰ σκεφθεῖτε πανηγυρικοὺς λαρυγγισμοὺς ἀπ' τὰ μεγάφωνα στὸ Κούγκι, τοὺς «μεγάλους» (κάθε λογῆς «μεγάλους») νὰ προσφέρουν συγκαταβατικὰ τὴν παρουσία τους καὶ νὰ μιλοῦν (ἀπὸ καθέδρας, ἐννοεῖται) μὲ ἐμπνευσμένους λόγους. Θεὸς φυλάξοι! Ἐπισκεφθήκατε τὸ Σούλι; Τότε θὰ ξέρατε τὶ θὰ πεῖ ἱερὴ σιωπὴ τοῦ Σουλίου. Τώρα τὸ γιὰτὶ λίγοι (πολὺ λίγοι) πηγαίνουν γιὰ προσκύνημα στὸ Σούλι, παρακαλοῦμε μὴ μᾶς βάνετε σὲ πειρασμὸ νὰ τὸ ποῦμε. Ὅσο γιὰ τὰ γυναικεῖα σωματεῖα καὶ τὸν ἐπίσημο χορὸ τοῦ Ζαλόγγου (στὶς σάλες τῆς Μεγ. Βρεταννίας ἢ τοῦ Κίγκ—Τζῶρτζ ἀσφαλῶς), τὶ νὰ σᾶς ποῦμε; Ἀφεῖστε τὶς γυναῖκες μας νὰ κάνουν καμμιὰ ἐκδρομὴ ὥς τ' «Ἀστέρια» ἢ στὴν Ἰταλία, νὰ πολιτίστούν λίγο. Γιὰ ἱστορία θὰ μιλάμε τώρα;

● Περὶ εὐσυνειδησίας

Ἐλλείπει «ἀντικειμενικῶν» μέτρων κρίσεως ἔπρεπε καὶ νὰ στηριχτοῦν στὸ ὑποκειμενικὸ τοὺς αἰσθητήριό ὁ Ἄρης Δικταῖος καὶ Φαῖδρος Μπαρλᾶς καὶ νὰ μὴ παραγνωρίσουν τὴν κρατοῦσα ἀξιολόγηση, ὅπως ὁμολογοῦν οἱ ἴδιοι στὸν πρόλογο τῆς «ἀνθολογίας συγχρόνου ἑλληνικῆς ποιήσεως» γιὰ νὰ ἐπιλέξουν τοὺς ἄξιους ποιητὲς γιὰ ἀνθολόγηση. Τοὺς μὴ ἄξιους, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Φαῖδρος, μπορούμε νὰ τοὺς βροῦμε, ἂν τοὺς χρειαστοῦμε, σὲ ὅλες τὶς ἀνθολογίες (ἀκούτε κ. Ἀποστολίδη;) ποὺ προηγήθηκαν τῆς δικῆς τους.

Συμπέρασμα πρῶτον: Εἰσέρχονται διὰ στενῆς πύλης οἱ ἄξιοι τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως στὴν Ἀνθολογία τοῦ Φαῖδρου καὶ τοῦ Ἄρη. Μπροστὰ ἀπὸ τὴν πύλη ὁ Φαῖδρος καὶ ὁ Ἄρης χωρίζουν τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἐρίφια. Στὰ πρόβατα ἐξασφαλίζεται ἡ διάρκεια. Τὰ ἐρίφια τὰ διώχνουν ἀπὸ τὴ στρούγκα τους, γιὰτὶ ὁ Φαῖδρος καὶ ὁ Ἄρης διαλέγουν γερὴ πνευματικὴ ράτσα στὴν ἀνθολογία τους.

Για όλα όμως μάς πληροφορεί η δυνδρία: Πολύ πάλεψαν με τη συνείδησή τους μιὰ κι ἔπρεπε καὶ τὸ ὑποκειμενικὸ τους αἰσθητήριον ν' ἀκολουθήσουν (δέστε π.χ. πὼς ἀνθολογήθηκε ὁ φίλος μας Τ. Παπᾶς ἀπὸ τὸν Ἄρη) καὶ ἀπὸ τὴν κρατοῦσα ἀξιολόγηση νὰ μὴν ἀποκλίνουν αἰσθητὰ (παλιὸ παιγνίδι φιλισταίων) κατὰ τὴν ἀνακοίνωση, ἀπὸ τὸν ἕνα στὸν ἄλλο, τῆς ἀποφάσεως ὡς πρὸς τὴν ἀπόρριψη πολλῶν μνηστήρων τῆς ἀνθολογίας! (Γιατὶ πολὺ συσκέφθηκαν «διαφωνοῦντες ἐνίστε, ἐρίζοντες κάποτε ἀλλὰ πολὺ συχνότερα σύμφωνοι σὲ κοινὲς καταφάσεις καὶ κοινούς ἐνθουσιασμούς»! Αὐτὰ τὰ θεσπέσια χρονικὰ ἐπιρρήματα «ἐνίστε» καὶ «κάποτε» ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ διαφωνίες καὶ ἐρίδες μαρτυροῦν πάνω ἀπ' ὅλα δημοκρατία καὶ διαλεκτική, μάλιστα κύριοι! Αὐτὸ εἶναι τὸ δεύτερο συμπέρασμα.

Μόνο σὲ ἕνα πράγμα ὑπῆρξαν, με... κοινὸ ἐνθουσιασμὸ σύμφωνοι ὁ Φαῖδρος καὶ ὁ τρομερὸς Ἄρης: στίς ἀπουσίες τῶν στιχουργῶν ἀπὸ τὴν ἀνθολογία τους. Καὶ μὴ νομίζετε πὼς ἀποκλείστηκαν ἀπὸ ἄγνοια κι ἄλλα παρόμοια. Μᾶς τὸ διαβεβαίωνει ὁ Φαῖδρος: «Μπορῶ νὰ παράσχω τὴ διαβεβαίωση πὼς καμμιά τους (ἀπουσία) δὲν ὀφείλεται σὲ τυχαία παράλειψη ἢ «ἀπρόσεξις» τῶν ἀνθολόγων. Ἡ ἐργασία τῶν «ἀπόντων» διαβάστηκε εὐσυνείδητα καὶ ἀπὸ τοὺς δύο μας (ὁ ἄλλος εἶναι ὁ τρομερὸς Ἄρης) μετὰ τὴν ἐναγώνια, μέχρι τελευταίας σελίδος τῶν βιβλίων τους, προσδοκία, πὼς «κάτι» ἐπιτέλους, θὰ βρισκόταν» — πλὴν ἡ προσδοκία αὕτη δὲν ἐπαλήθευσε!.

Τοὺς ἀπόντες τοὺς ἀφήνουμε στὴν κρίση τῶν ἀναγνωστῶν. Μετὰ μιὰ πρώτη φυλλομέτρηση τῆς ἀνθολογίας θὰ καταλάβουν πόσο ἀκριβὲς εἶναι τὸ «ὑποκειμενικὸ αἰσθητήριον» τοῦ Φαῖδρου καὶ τοῦ τρομεροῦ Ἄρη... Εἶναι τόσο γνωστά, ἀπὸ τὸ ἔργο τους, τὰ ὀνόματα ποὺ λείπουν ἀπὸ τὸ βιβλίο, ποὺ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἀναφέρουμε ἐμεῖς.

Συμπέρασμα τρίτο: Ἐχετε λίγο ξύδι, γιὰ νὰ ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τὴν ἀγανάκτηση τὸν θυμοειδῆ Φαῖδρο καὶ τὸν τρομερὸ Ἄρη, ποὺ τόσο ὑπέφεραν, κατὰ τὴν ἀνάγνωση, ἀπὸ τὰ «στιχουργικὰ ἐξαμβλώματα» τῶν ἀπόντων τῆς ἀνθολογίας;

● Εὐνοιοκρατία

Στίς σελίδες μας δὲν ἔχουν θέση τὰ κόμματα — ἔχουν ὅμως οἱ πολιτικοὶ ποὺ ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ πεδίο τῶν κομματικῶν ἀγώνων καὶ ρίχνουν τὴ ματιά τους καὶ σ' ἄλλες πλευρὲς τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς. Ὅπως ἔκανε, σὲ προεκλογικὸ λόγο του, στὴν Ἀθήνα, ὁ ὑπουργὸς τῶρα Συντονισμοῦ κ. Γ. Μαῦρος. Μίλησε καὶ γιὰ τὴν «εὐνοιοκρατία στὴν τέχνη» κι ἔδωσε λιτὴ καὶ ζωερὴ τὴν εἰκόνα της. Εἶπε ὁ κ. Μαῦρος:

«Καὶ τὸν τομέα τῆς Τέχνης ἔχει διαφθείρει ἡ εὐνοιοκρατία, ὅταν καὶ εἰς τὸ θέατρον πρόζας καὶ εἰς τὴν Λυρικήν Σκηνὴν ἐπικρατοῦν ἐπιρροαὶ ξέναι πρὸς τὴν Τέχνην.

Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνάδειξις τῆς ἰθύνουσας τάξεως εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα κατὰ πρῶτον λόγον τὴν πτώσιν τῆς ποιητικῆς στάθμης τῆς Κοινωνίας μας. Οἱ ἐπιστήμονες δὲν ἀναδεικνύονται πλέον διὰ τῶν ἐργαστηρίων καὶ τῶν μελετῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν κοκταίηλς, τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, τῶν χαρτοπαικτικῶν ἀναστροφῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιρροῶν. Δεύτερον, τὴν δημιουργίαν μεταξὺ τῆς οὕτω συγκροτηθείσης ἰθύνουσας τάξεως ἐνὸς «κοινῶν μετώπου» ἐναντίον πάσης ἔξω αὐτῆς εὕρισκομένης ἀξίας. Ἐὰν κάποτε κανεὶς κατορθώσῃ νὰ διαπεράσῃ τὸ φράγμα καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἰθύνουσαν τάξιν, ἀπορροφᾶται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἀποκτᾷ τὴν νοοτροπίαν της.

Τὸ θέμα παρουσιάζει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, διότι μὲ αὐτὴν τὴν συγκρότησιν τῆς ἰθύνουσας τάξεως τῆς Ἑλλάδος παρεμποδίζεται ἡ πνευματικὴ, ἐπιστημονικὴ καὶ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς χώρας. Μία ὁμὰς ἀνθρώπων ἔχει καταλάβει ὅλας τὰς θέσεις «κλειδιά» καὶ ἐμποδίζει τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάδειξιν νέων ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι μαραίνονται, μὴ δυνατόν νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίας οὔτε εἰς τὴν ἐπιστήμην οὔτε εἰς τὴν Κοινωνίαν. Ἡ σημερινὴ ἰθύνουσα τάξις εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου σὰν «ἀραμπᾶς» ποὺ ἐμποδίζει τὴν κυκλοφορίαν».

Χαιρόμαστε γιὰ τὴν ἐπιστήμανση τοῦ κακοῦ ἀπὸ πολιτικὴ προσωπικότητα — ποὺ ἔχει κάπως τὸν τρόπον νὰ βοηθήσῃ νὰ ἐξαλειφθεῖ. Ἀκόμα χαιρόμαστε ποὺ δὲν νιώθουμε πιά σχεδὸν ὁλομόναχοι στὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ «ἀραμπᾶ» — ἃς θυμηθοῦν οἱ ἀναγνώστες μας παλιὸ ἄρθρο μας — στὸν ἀγῶνα ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος, νὰ καθαρῇ ὁ ἀέρας...

● Οἱ μεταφράσεις τῆς υ. "Ἑλλης Λαμπρίδης

Δὲν φτάνει ποὺ τὰ ἀρχαῖα κείμενα εἶναι ἀπρόσιτα, ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς περισσότερους φιλόλογους (*graeca sunt non leguntur*) γίνονται καὶ ἀποκρουστικὰ ἀπὸ τοὺς καλοπροαίρετους μεταφραστές. Στὸ 4ο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἐποχές» ἡ κ. Ἑλλη Λαμπρίδης δίνει μαζί μὲ μιὰ εἰσήγησιν γιὰ τὸ Θουκυδίδη καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο του σὲ δική της μετάφραση. Εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα κομμάτια ποὺ

συναντᾶ κανεὶς ἰσθὺς Θουκυδίδη: ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο, ἀπὸ τὴν περιγραφὴν τοῦ λοιμοῦ, ἢ ἀπολογία τῶν Πλαταιέων, ὁ ἀλληλοσπαραγμὸς τῶν Κερκυραίων. Ἡ μετάφραση ὅμως γίνεται σὲ τόσο μπερδεμένη καὶ τόσο κακόγουστη γλῶσσα, ποὺ μὴ μᾶς πείτε ὅτι μπορεῖτε νὰ χαρεῖτε κομμάτια σὰν τὰ παρακάτω:

- Σελ. 8. Καὶ λέγεται μὲ τ' ὄνομα δημοκρατία, γιατί δὲν κυβερνιέται γιὰ τὸ συμφέρον τῶν ὀλίγων, ἀλλὰ γιὰ τοὺς πολλούς, κι ἔχουν ὅλοι τὰ ἴδια δικαιώματα σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους ὡς γιὰ τὶς ἰδιωτικὲς διαφορὲς μεταξύ τους· ὡς γιὰ τὰ δημόσια ἀξιώματα ὅμως...
- Σελ. 57. Γιατὶ τολμοῦσε κανεὶς πιὸ εὐκόλα ἐκεῖνα ποὺ προτιήτερα φοβόταν νὰ κάνει φανερὰ γιὰ τὸ κέφι τοῦ ἢ δὲν τᾶκανε διόλου, βλέποντας πῶς γύριζε ἡ τύχη γρήγορα.
- Σελ. 57. Ἀλλὰ ἡ εὐχαρίστηση τῆς στιγμῆς καὶ τὸ κέρδος μὲ ὁποιοδήποτε μέσον γιὰ νὰ τὴν ἀπολαύσουν ἀμέσως, αὐτὸ κατάντησε νὰ θεωρεῖται καὶ ὠφέλιμο καὶ ἰσχυρό.
- Σελ. 99. Κι ἔπεσαν πολλὰ καὶ βαρεῖς συμφορὲς στὰ διάφορα κράτη ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς τοὺς ἐπαναστάσεις, τέτοιες ποὺ γίνονται βέβαια καὶ θὰ γίνονται πάντοτε ὅσο μένει ἴδιο τὸ φυσικὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ποὺ μπορεῖ νὰ συντύχουν πιὸ ἄγρια ἢ πιὸ μαλακά, καὶ ποὺ θ' ἀλλάζουμε μορφή ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς νὰ παρουσιαστοῦν κάθε φορὰ οἱ παραλλαγμένες περιστάσεις. Γιατὶ σὲ καιροὺς εἰρήνης κι ὅταν ὑπάρχει σχετικὴ εὐημερία, τόσο οἱ πολιτεῖες ὅσο καὶ τὰ ἄτομα, εἶναι πιὸ καλοπροαίρετοι ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον, ἐπειδὴ δὲ φτάνουνε σὲ ἀπόγνωση ἀπὸ ἄκρα ἀνάγκη ποὺ δὲν τοὺς ἤρθε μὲ τὴ θέλησή τους.
- Σελ. 99... καὶ ἡ ἱκανότητα νὰ βλέπει κανεὶς ὅλες τὶς πλευρὲς μιᾶς κατάστασης, (θεωρήθηκε) ἀνικανότητα νὰ δράσει ἀπὸ καμιά.

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΘΑΝΑΣΗ ΤΖΟΥΛΗ: Νίκου Σπάνια «Γλυκός τρόμος»
"Αγγελου Φωκᾶ «Γύψινη ζωή»

Υπάρχουν ποιήματα αίσθησιακού τρόμου με πρωτόγονο αντίκρουσμα της πρώτης ύλης του έρωτα, στα ποιήματα του Ν. Σπάνια. Οί εικόνες του είναι ταυτισμένες, έξομοιωμένες με την έρωτική έμπειρία, με το πράγμα—το γεγονός και δὲν υποπέφτουν σὲ εὔρημα έξωτερικό. Ἡ ἀρετὴ αὐτὴ ὅμως περιορίζεται στὰ αίσθησιακὰ ποιήματα τοῦ Ν. Σπάνια, πρὸς ζημίαν τῆς ποιήσεώς του, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ περιορισμοῦ. Ὁ αίσθησιασμός του ἐμμένει στὴν ὄραση καὶ οἱ εἰκόνες ποὺ σημείωσα παραπάνω τὴν ἀρχὴ τους, ἐνεργοποιοῦνται λειτουργοῦν μέσα στὴν ὄραση, ὄχι στὴ μνήμη:

... Ἔγινες σφαῖρα
ποὺ κυλᾷς ἀπάνω στοὺς καθρέφτες
τῆς νύχτας. Τὰ πόδια σου γεννημένα
μὲς στὴ χλόη βουλιάζουν στὸ μυστήριο
τ' οὐρανοῦ...

(«Γλυκός Τρόμος»)

... Τὰ μάτια
ὅμοια μὲ νευρικὰ πουλιὰ κλέβουνε καὶ
τσιμποῦν τὴν ὁμορφιὰ λάμπουν έξωραῖζονται
καὶ καθρεφτίζουν ἀβυσθήτα τὸν πόθο...

(«Ἄλλο δὲν μένει»)

Τὰ αίσθησιακὰ ποιήματα δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένα στὸν ἴδιο ὁμόκεντρο κύκλο μὲ τὰ ἄλλα ποιήματα. Ὁ κ. Σπάνιας δὲν ἔχει ἀποκτημένη «θέση» ποὺ ἀθροίζεται ἀπὸ τὴ σχέση του μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς. (Ἡ «θέση» αὐτὴ ὑπάρχει στὰ έρωτικά του ποιήματα, ὅπου τὸ πρόσωπο εἶναι ἀπόλυτο καὶ ἀνένδοτο μέσα στὸ αἶσθημα καὶ στὸ συναἶσθημα ποὺ καλλιεργοῦν τὴν έρωτική έμπειρία του). Στὰ ἄλλα ποιήματα τοῦ βιβλίου «Γλυκός Τρόμος» παραπαίει ἀνάμεσα «ιδέας καὶ ἐπανάστασης» καὶ ὁ λόγος του, γίνεται τὸ ρῆμα ποὺ τίηκεται νὰ ἀγγίξει τὸ ὑποκείμενο, τὸ πράγμα, φτάνοντας στὴ ρηματικὴ κραυγὴ:

Θὰ γίνω καταπραῦντικὸ πόνου
Γλῶσσα σκύλου νὰ γλύψω πληγές
..... Σήμερα
Θὰ γίνουν παιᾶνες οἱ πύροι μου...

Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν «ἀποθέωση» τοῦ ρήματος θὰ υποπέσει στὴν

οὐδετερότητα, ἔξω ἀπὸ τὸ λόγο καὶ τὴ σιωπὴ, ἐπισημαίνοντας τὴν ἀντίφασή του ἐλλείπει ἀτομικοῦ χώρου ἀποκτημένου στὴν ποίησή του: «Τὰ λόγια κι ἡ σιωπὴ τὸ ἴδιο μὲ κουράζουν». Αὐτὴ ἡ «δήλωσή» του, ὅμως, συμπληρωμένη καὶ ὁλοκληρωμένη θεωρητικὰ καὶ αἰσθητικὰ στοὺς στίχους:

«Ὅλα τὰ ρήματα πρέπει νὰ γίνουν

κόκκοι ἄμμου κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου»

μόνο ὡς πρόθεση ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴ ρηματικὴ (προφορικὴ) ποίηση μπορεῖ νὰ σταθεῖ, ἀφοῦ λείπουν οἱ πραγματοποιήσεις καὶ τὰ τεκμήρια τεκμήρια.

Σὲ ἄλλα ποιήματα τοῦ βιβλίου του, ὅπως στὸ «*Pithicanthropus erectus*», στὸ «*east river*» καὶ δυὸ τρία ἀκόμα, ὁ κ. Σπάνιας δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ αὐτὴ τὴν «οὐδετερότητα»: γίνεται οὐσιαστικώτερος καὶ ἀγγίζει τὸν ἐσωτερικὸ τρόπο τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐρῆμιά του ἀποκτημένη ὄχι ἀπὸ λόγους βιολογικῆς ἀτέλειας ἀλλὰ ἀπὸ καθιερωμένες «διακρίσεις»

... Γρόνθιζε πλανταχτερὰ τὸ

Στήθος του νὰ δείξει πὼς ξέρεי ν' ἀγαπᾷ

Ἀλλὰ κατέβαζε ἕναν βουβὸ χεῖμαρρο μὲ

Φαῦλα κίτρινα φύλλα λάσπη. ξερὴ καὶ

Ἀπ' τὰ λευκὰ δόντια του σὰν μαχαιριοῦ αἰχμὲς

Τὸ ισάλιο τῆς ἀπελπισίας.

.....

Ἔνοιωσε ὡς μὲς στὰ σωθικά του πὼς τὸ

Ἀβυσσαλέο του τρίχωμα εἶναι τὸ μόνο

Ἐμπόδιο στὴν ἀνθρώπινη γιορτή.

Ἡ ποίηση τοῦ Ν. Σπάνιας ζημιώνεται ἀπὸ τοὺς μεταφορικοὺς δανεισμοὺς (ἐξαίρεσὴ ἀποτελοῦν τὰ ἐρωτικά του ποιήματα καὶ δυὸ—τρία ἀκόμα, ὅπου ἡ εἰκόνα παύει νὰ εἶναι χωριστὴ πραγματικότητα καὶ ἡ γλῶσσα τῶν συμβόλων δαμάζεται ἀπὸ τὰ πράγματα). Οἱ μεταφορικοὶ δανεισμοὶ γίνονται μὲ τρόπο ἄνισο, σὲ βαθμὸ πού ἡ μεταφορὰ νὰ ἀποχωρίζεται ὡς μιὰ ἄλλη διάφορὴ πραγματικότητα, πού δὲν προσεγγίζει ὁμαλὰ τὴν οὐσία καὶ τὴ λειτουργία τοῦ ποιήματος, καὶ μόνο τὴ σύγκριση, ὄχι τὴν συν—οὐσία παρέχει στὸ ποίημα: Παραθέτω, χωρὶς μεγάλη δυσκολία, τρεῖς στίχους:

Γιὰ νὰ μὴν γίνονται θάλασσες φωτιάς

Τὰ μάτια μου καὶ νὰ πετάγονται

Οἱ βολβοὶ σὰν βότσαλα ἀναμμένα.

Σὲ ὅλο τὸ βιβλίο του ὁ Ν. Σπάνιας ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχει τὴν ἄμεση ὑπόσυνείδητη γνώση τῶν πραγμάτων. Πρόθεσή του εἶναι νὰ χωρέσει μέσα στὴν ποίησή του τὴ «διαίσθηση—εἰκόνα».

Δε λειτουργεί ποιητικά ο λόγος μέσα στην ποίηση του "Άγγελου Φωκά" δεν είναι σημαντικός. Είναι λόγος επίπεδος χωρίς υπόστρωμα και χωρίς εξωτερικήν ατμόσφαιρα που παρακολουθεί το άκριο ποιητικό ρήμα. Όλα τα ποιήματα είναι αποσπάσματα που δεν συναρμολογούνται σε είδολογικό σύνολο, ισὲ ἀρχικὸ σχῆμα. Θὰ μπορούσα νὰ ὀνομάσω τὴν ποίηση τοῦ Φωκά οὐδέτερη, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν ἐπενεργεῖ μέσα μας εἰδολογικά.

Ἡ καταφυγή του στὴν πεζολογικὴ ἔκφραση, ἔπειτα, τὴν ἀπουσία τῆς λειτουργίας τοῦ ποιητικοῦ λόγου, ποὺ ἔθιξα παραπάνω, μαρτυρεῖ:

Τὴν πονηρία τῶν ἡμερῶν γνωρίζει ὁ κυρ Θανάσης
πρῶην ἐξ ἐφένδρων...

ἄλλοτε μποροῦσε νὰ γιορτάζει

ἕνα ταξίδι ἴσως νὰ κάνει.

(Ὁ βίος τοῦ κυρ Θανάση).

Πρωῖνὸς ποιητὴ Καρούζο

κατευθύνεται πρὸς τὴν Ὀμόνοια

μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Μὰ πές μου

τὸν πατριῶτη τ' Ἀναπλιοῦ θ' ἀναγνωρίσεις

ἔπειτα πῶς νὰ τὸν προσφωνήσεις;

ἀφοῦ τόσο πρὸ εὐχρηστα γίνηκαν τ' ἀγγλικά!

(Ὁ ποιητὴς Καρούζος κατευθύνεται πρὸς τὴν Ὀμόνοια).

Θὰ πάω

τὰ σιωπηλὰ βουνὰ νὰ ἐρευνήσω

στὸν κάμπο τῆς Ἀττικῆς νὰ περπατήσω

τραγούδια λυπητερά νὰ τραγουδήσω. ("Ἐξοδος).

Βρῆκα ἀπαραίτητο νὰ μεταφέρω στὸ σύντομὸ αὐτὸ κριτικὸ σημείωμα τρία ποιήματα τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Φωκά —τὸ ἕνα ὀλόκληρο καὶ τὰ δύο ἄλλα σὲ ἀποσπασματικὴ μορφή— ὅπου μέσα τοὺς δὲν ὑπάρχει ἡ ποιητικὴ ζύμη, ἡ ποιητικὴ ἐμπειρία, δὲν λειτουργεῖ τὸ ποιητικὸ ρεῦμα ποὺ δίνει φωτιά στὸ λόγο (Ὁ Ἐλύτης ποὺ εἶναι ἰδιαίτερα οἰκείος στὸν κ. Φωκά, ἀφοῦ ἔχει ἕνα σωρὸ ἀναφομοιώτες ἀπὸ αὐτὸν ἐπιδράσεις, τὸ ποίημα τὸ ἐξομοιώνει μὲ τὴ φωτιά καὶ μὲ ἄλλα πρωτογενῆ χοῖκὰ στοιχεῖα). Ἡ ποίηση μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ γλῶσσα ἑνὸς προσώπου ποὺ ἀπευθύνεται σ' ἕνα ἄλλο πρόσωπο καὶ κατὰ ἀκολουθία νὰ ἐξάγει ἀπὸ τὸ οἰκεῖο στὸν ποιητὴ περιβάλλον τὴν ποιητικὴ ὕλη. Πέρα ἀπὸ αὐτὸ ὅμως ἡ γλῶσσα τῆς ποίησής πρέπει νὰ εἶναι ἐμποτισμένη ἀπὸ ἐμπειρία ποιητικὴ, νὰ γίνεται ἀναπνευστικὸ ὄργανο τοῦ ποιήματός.

Ἡ ἄποψη τοῦ Ἐλιοτ, ποὺ καὶ πολλοὶ ἄλλοι τὴ δέχονται, ὅτι ἡ ποίηση εἶναι συνομιλία, προϋποθέτει ἄσκηση καὶ ὕψωση τοῦ συνομιλούντος προσώπου στὸ χῶρο τῆς ποίησης ὅπως καὶ στὸ χῶρο παντὸς

ἄλλου ἀξιολογικοῦ φαινομένου τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Σὲ ὠρισμένα του ποιήματα ὁ κ. Φωκάς πυκνώνει τὸ αἶσθημά του καὶ ὁ λόγος πέφτει μέσα του, γίνεται ἐσωτερικὸς κεντρομόλος καὶ πείθει:

Ἀσκητικὴ πέφτει ἡ φωνή μου

πάνω στὰ μαγαζάκια καὶ τ' ἀσβεστοποιεῖα τῆς γειτονιάς.

Δὲν στέργει ὅμως ὡς ἐδῶ ὁ λόγος του, ποὺ βρίσκεται σὲ ἀπόκτηση οὐσίας:

Ἡ φωνή του πέφτει «ἐρημώνουσα τὶς πλατεῖες

καθὼς στὰ λούκια στραγγίζει λίγη ἡ βροχή

Ὁ κ. Φωκάς προσπαθεῖ νὰ κυριολεκτήσῃ σὲ ὠρισμένα ποιήματα, νὰ φτάσῃ στὴν βασιλεία τοῦ οὐσιαστικοῦ, τοῦ πράγματος, κὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ἐμφανὴς ἀρετὴ του:

Ἡ νύχτα εἶναι νύχτα

τὸ τεῖχος εἶναι τεῖχος.

Πέρα ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ του πρόθεση ἔχει καὶ ὑπόστρωμα δραματικό, κάποτε ἀπλῶς ὑποδόριο καὶ κάποτε ἐξομοιωμένο μὲ ὅλες τὶς ἀντιδράσεις καὶ τὶς κατηγορίες τοῦ ψυχικοῦ μας κόσμου:

Σφαδάζεις πάνω στὸ βράχο τῆς ἀμαρτίας

πριονισμένος μέσα στὸ δέρμα σου

κι ἄλλοῦ:

περπάτα

κανεῖς δὲ θὰ ρωτήσῃ γιατί πηγαίνεις.

Μόνος ὁ θάνατος γνωρίζει τὸ ἴδιο τοπίο

Δὲν ἔχει ἀκόμα συντελεστεῖ ἡ διαμόρφωση τῆς ποιητικῆς ἐμπειρίας του καὶ τῆς ἰδεολογίας του καὶ δεσμευμένος ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ ἀνθρωπογεωγραφία τοῦ Ἑλύτη ἀντιγράφει τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὸ χρῶμα τῆς:

Ἐγὼ τὴν ἐλὶὰ εὐλαβοῦμαι

καὶ τὸν κάμπο κοιτάζω

.....

Τὴ Βασιλεία τῶν Φράγκων θὰ καταλύσω

θ' ἀπαγγεῖλω τὰ ὀνόματα τῶν συντρόφων

μου, τῶν ταπεινῶν

.....

ὁδεύσατε ἀδελφοὶ τὰ ξημερώματα

χαιρετίσετε τὴν αὐγή.

Περισσότερο σημαντικὸς ὁ κ. Φωκάς εἶναι στὰ ποιήματα «ὄνειρο τοῦ ποιητῆ» «ποιητικὴ νύχτα» στὰ «ἀποσπάσματα» καὶ γενικὰ στὰ ποιήματα ποὺ πιάνουν τὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου του.